

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Työryhmän ehdotus

Mietintöjä ja lausuntoja 2/2018

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Työryhmän ehdotus

Oikeusministeriö, Helsinki 2018

Oikeusministeriö

ISBN: 978-952-259-673-4 (nid.)

ISBN: 978-952-259-674-1 (PDF)

ISSN: 1798-7091 (nid.)

ISSN: 1798-7105 (PDF)

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	28.2.2018	
Tekijät	Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia selvittävä työryhmä Ulla Mohell, Jussi Matikkala (pj.) Tuuli Herlin (siht.)		
Julkaisun nimi	Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset Työryhmän ehdotus		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 2/2018		
Diaari/hankenumero	OM 1/61/2016	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN painettu	978-952-259-673-4	ISSN painettu	1798-7091
ISBN PDF	978-952-259-674-1	ISSN PDF	1798-7105
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-674-1		
Sivumäärä	94	Kieli	suomi
Asiasanat	rangaistukset, rangaistusten täytäntöönpano, rikosasiat		
Tiivistelmä Työryhmä esittää ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennettäväksi siten, että 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle syytetylle voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi valvonta. Ehdotettava valvonta voitaisiin tuomita, jos se olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tuomitsemisen edellytyksistä säädettäisiin rikoslaissa. Valvonnan sisältö vastaisi pääpiirteissään nykyistä nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa. Ehdotettavaan oheisseuraamukseen kuuluisi siten aina valvontatapaamisia, joiden lisäksi seuraamukseen voisi sisältyä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Uuteen valvontaseuraamukseen voisi näiden lisäksi sisältyä enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon. Tältä osin edellytettäisiin tuomitun suostumusta. Käytännössä kyse olisi yleensä päihdeongelmaan liittyvästä kuntoutuksesta tai avohoidosta. Valvonnan sisällöstä säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Ehdotettavan valvonnan kesto olisi yksi vuosi kolme kuukautta. Valvontatapaamisten sekä seuraamukseen kuuluvien tehtävien ja ohjelmien tuntimäärät olisivat samat kuin nykyisessä nuorten valvonnassa. Oheisseuraamukseksi voitaisiin samalla kertaa tuomita sekä sakko että valvonta. Työryhmä ehdottaa lisäksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomitettavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista nykyisestä 90 tunnista 120 tuntiin. Tuntimäärän nostaminen mahdollistaisi nykyistä tuntuvamman rangaistuksen tuomitsemisen erityisesti pitkissä ehdollisissa vankeusrangaistuksissa.			
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Helsinki, 2018		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	28.2.2018	
Författare	Arbetsgruppen för utredande av tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse Ulla Mohell, Jussi Matikkala (ordf.) Tuuli Herlin (sekr.)		
Publikationens titel	Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse Arbetsgruppens förslag		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 2/2018		
Diarie-/projektnummer	OM 1/61/2016	Tema	Betänkanden och utlåtanden
ISBN tryckt	978-952-259-674-1	ISSN tryckt	1798-7091
ISBN PDF	978-952-259-674-1	ISSN PDF	1798-7105
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-674-1		
Sidantal	94	Språk	finska
Nyckelord	straff, straffverkställighet, brottmål		
Referat	<p>Arbetsgruppen föreslår att systemet med tilläggsåtgärder i samband villkorligt fängelse ska kompletteras så att ett villkorligt fängelsestraff för en åtalad som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet ska kunna förenas med övervakning. Den föreslagna övervakningen ska kunna dömas ut, om det är nödvändigt för att förhindra återfall i brott med beaktande av gärningsmannens tidigare brottslighet och personliga förhållanden samt de omständigheter som har lett till brottet. Bestämmelser om förutsättningarna för dömande till övervakning ska ingå i strafflagen.</p> <p>Övervakningen ska till sitt innehåll i huvudsak motsvara nuvarande övervakning i samband med villkorligt straff för unga. Till den föreslagna tilläggsåtgärden ska således alltid höra övervakningsmöten, utöver vilka åtgärden kan omfatta uppgifter eller program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga. Den nya övervakningsåtgärden kan utöver detta på ett sätt som Brottsförhållningsmyndigheten godkänt omfatta högst 30 timmars deltagande i rehabilitering eller öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent. Till denna del krävs den dömdes samtycke. I praktiken är det i allmänhet fråga om rehabilitering eller öppen vård i samband med alkohol- och drogmisbruk. Bestämmelser om övervakningens innehåll ska ingå i lagen om verkställighet av samhällsåtgärder.</p> <p>Den föreslagna övervakningen föreslås vara ett år och tre månader. Timantalen för övervakningsmötena och de uppgifter och program som åtgärden omfattar föreslås vara desamma som vid nuvarande övervakning av unga. Som tilläggsåtgärd ska samtidigt kunna dömas till såväl böter som övervakning.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår samtidigt att det maximala timantalet för samhällstjänst som döms ut som tilläggsåtgärd ska höjas från nuvarande 90 timmar till 120 timmar. Höjningen av timantalet gör det möjligt att döma ut ett mera kännbart straff särskilt i samband med långa villkorliga fängelsestraff.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Tryckort och år	Helsingfors, 2018		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

OIKEUSMINISTERIÖLLE.....	9
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	12
YLEISPERUSTELUT	13
1 Johdanto	13
2 Nykytila	15
2.1 Lainsäädäntö	15
2.1.1 Yleistä	15
2.1.2 Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset.....	17
2.2 Käytäntö.....	18
2.2.1 Tilastot.....	18
2.2.2 Oheisseuraamusten sisältö.....	21
2.2.3 Päihdehoito ja yhdyskuntaseuraamusten kustannukset	26
2.3 Ehdollinen vankeus eräissä vertailumaissa	30
2.4 Nykytilan arviointi.....	36
2.5 Koeajan ja valvonta-ajan välisestä suhteesta	38
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	45
3.1 Tavoitteet	45
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	45
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	55
4 Esityksen vaikutukset.....	56
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	56
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	58

5	Asian valmistelu	59
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	60
1	Lakiehdotusten perustelut.....	60
1.1	Rikoslaki.....	60
1.2	Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.....	65
1.3	Laki Rikosseuraamuslaitoksesta.....	69
2	Voimaantulo.....	70
3	Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	71
	LAKIEHDOTUKSET	74
	RINNAKKAISTEKSTIT	80
	LAGFÖRSLAG.....	86

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 25 päivänä marraskuuta 2016 työryhmän, jonka tehtäväksi se antoi selvittää mahdollisuuksia ehdollisen vankeusrangaistuksen vaikuttavuuden tehostamiseen sekä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen porrastuksen vähentämiseen. Työryhmän oli selvitettävä ja arvioitava ehdollisen vankeuden tehostamista oheisseuraamusjärjestelmää kehittämällä ja laadittava ehdotukset tarvittaviksi lainsäädännön muutoksiksi. Työryhmän asettaminen perustui pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategiseen hallitusohjelmaan.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin hallitusneuvos Ulla Mohell oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta ja varapuheenjohtajaksi lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta. Työryhmän jäseniksi nimitettiin poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen sisäministeriön poliisiosastolta, kihlakunnansyyttäjä Johanna Hakanen Helsingin syyttäjänvirastosta, kärjätuomari Mikko Sihvola Vantaan kärjäoikeudesta, erityisasiantuntija Tiina Vogt-Airaksinen Rikosseuraamuslaitoksesta, johtaja Tapio Lappi-Seppälä Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista, asianajaja Mikko Ruuttunen Suomen Asianajajaliitosta sekä hallitusneuvos Anne Hartoneva ja erikoissuunnittelija Tuuli Herlin oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta. Herlin määrättiin toimimaan myös työryhmän sihteerinä.

Työryhmän toimikausi määrättiin päättyväksi 1 päivänä lokakuuta 2017. Oikeusministeriö jatkoi työryhmän esityksestä toimikautta 11 päivänä syyskuuta 2017 tekemällään päätöksellä niin, että se päättyi joulukuun 31 päivänä 2017. Samassa yhteydessä oikeusministeriö nimitti työryhmän puheenjohtajaksi Jussi Matikkalan, koska Ulla Mohell oli siirtynyt eläkkeelle.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina erityisasiantuntija Pia Anderssonia Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja yliopettaja Sonja Holopaista Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksesta sekä lääkintöneuvos Helena Vormaa sosiaali- ja terveysministeriöstä.

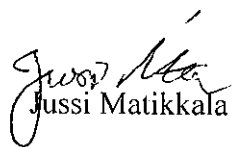
Työryhmä on kokoontunut 11 kertaa.

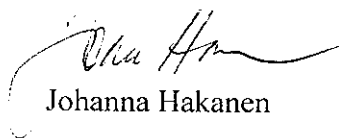
Työryhmä on arvioinut useita vaihtoehtoisia ratkaisuja ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmän kehittämiseksi. Eri vaihtoehtoja punnittuaan työryhmä päätyi ehdottamaan oheisseuraamuksena tuomittavan valvonnan käyttöalan laajentamista nykyisestä. Valvonta ei enää koskisi vain nuoria ehdolliseen vankeuteen tuomittavia, vaan se voitaisiin määrätä myös 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle. Tällöin valvonta voisi sisältää myös Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymää avohoitoa tai kuntoutusta, jossa olisi yleensä kysymys päihdeongelman hoidosta.

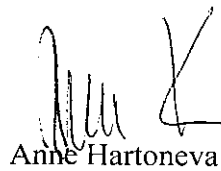
Lisäksi työryhmä ehdottaa oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista nykyisestä.

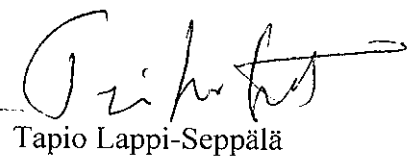
Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittaen mietintönsä oikeusministeriölle.

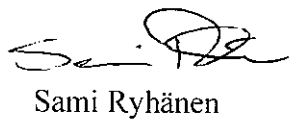
Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 2018

Jussi Matikkala

Johanna Hakanen

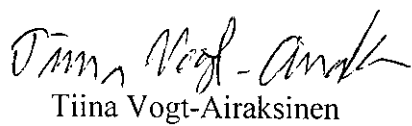

Anne Hartoneva

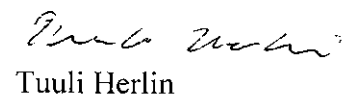

Tapio Lappi-Seppälä

Sami Ryhänen

Mikko Ruuttunen

Mikko Sihvola

Tiina Vogt-Airaksinen

Tuuli Herlin

Luonnos hallituksen esitykseksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin lisäksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin.

Lisäksi lainsäädäntöön tehtäisiin eräitä lähinnä teknisluontoisia muutoksia.

Lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Suomen rikosoikeudellinen järjestelmä perustui pitkään suhteellisen harvoille seuraamuksille. Järjestelmä pyrittiin niin kutsutun uusklassisen rikosoikeuden tavoitteiden mukaisesti pitämään mahdollisimman selväpiirteisenä ja seuraamukset ennakoitavina. Rikoksenteijän henkilökohtaisten ominaisuuksien tai olosuhteiden ei haluttu vaikuttavan seuraamusten sisältöön.

Asennoituminen on viime vuosikymmeninä vähitellen muuttunut. Yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus otettiin 1990-luvulla käyttöön ensimmäisinä uudentyyppisinä seuraamuksina. Niiden jälkeen seuraamusjärjestelmää on edelleen kehitetty enemmän vaihtoehtoja sisältäväksi, ja seuraamusten sisältöä suunniteltaessa otetaan entistä enemmän huomioon myös mahdollisuudet rikoksen tehneen tukemiseen ja kuntouttamiseen. Vuonna 2006 voimaan tulleessa vankeuslaissa (767/2005) rangaistuksen keskeisenä tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäisy, ja valvottu koevapaus on otettu käyttöön uutena asteittaisen vapauttamisen vaiheena. Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 2011. Sen jälkeen kaikkien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskeva sääntely on koottu samaan, 1.5.2015 voimaan tulleeseen lakiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (400/2015, jäljempänä myös *täytäntöönpanolaki*).

Ehdollinen vankeusrangaistus on pitkään ollut keskeisessä asemassa rikosoikeudellisessa järjestelmässämme ja se on säilyttänyt asemansa hyvin. Ehdollisen vankeuden tarkoituksena on toimia vakavana varoituksena rikoksenteijälle. Rangaistuksen täytäntöönpano riippuu siitä, jatkaako tuomittu rikosten tekemistä hänelle asetettuna koeaikana. Ehdollisen vankeuden kriminaalipoliittisena perusteluna on erityisesti tieto ehdottoman vankeusrangaistuksen monentyppisistä haittavaikutuksista.

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen voidaan liittää oheisseuraamuksia: sakko, yhdyskuntapalvelu tai nuoren rikoksenteijän valvonta. Sakkorangaistus voidaan tuomita oheisseuraamukseksi, jos ehdollista muuten olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Samalla perusteella voidaan oheisseuraamukseksi tuomita yh-

dyskuntapalvelua, jos tuomittavan ehdollisen vankeuden pituus on vähintään kahdeksan kuukautta. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan määrätä valvontaan, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan määrittämisen perusteet ovat siis erilaiset kuin oheissakon tai yhdyskuntapalvelun; valvonta perustuu yksilölliseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan, kun taas muut oheisseuraamukset liittyvät siihen, että ehdollista vankeutta sellaisenaan ei pidetä riittävänä rangaistuksena rikoksesta.

Ehdolliseen vankeuteen kohdistuu ajoittain julkisuudessa arvostelua erityisesti tapauksissa, joissa pitkää ehdollista vankeutta ei pidetä riittävän tuntuvana rangaistuksena vakavaksi koetusta rikoksesta. Seuraamusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta siirtyminen pitkästä ehdollisesta vankeudesta samanpituisen ehdottomaan rangaistukseen onkin ongelmallinen, koska se merkitsee varsin jyrkkää porrasta muutten vähitellen ankaroituvassa järjestelmässä. Tätä porrasta pienentävät edellä mainitut oheisseuraamukset. Voidaan toisaalta kysyä, ovatko ehdollisen nykyiset oheisseuraamukset riittäviä. Oheisseuraamusten käyttöä jossain määrin lisäämällä ja niiden sisältöä kehittämällä ehdolliselle vankeudelle olisi mahdollista saada lisää toivottua vaikuttavuutta. Näin voitaisiin myös madaltaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä kynnystä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

2.1.1 Yleistä

Rikoslain (39/1889, jäljempänä RL) 6 luvun 1 §:n mukaan Suomen rikosseuraamusjärjestelmän yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus.

Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n mukaan yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, nuorisorangaistus ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta sekä ehdonalaiseen vapauteen päässeeseen valvonta. Yhdyskuntaseuraamusten tuomitsemista koskevat perussäännökset ovat rikoslaissa. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa ja tarkempaa sisältöä koskevat säännökset on koottu edellä mainittuun täytäntöönpanolakiin, joka sisältää sekä kaikkia yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa yleistä sääntelyä että seuraamuskohtaiset erillisiin lukuihin kootut erityissäännökset.

Ehdollisesta vankeudesta säädetään rikoslain 2 b luvussa. Seuraamuksen sisältö ilmaistaan luvun 3 §:n 1 momentissa: ”Kun vankeusrangaistus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi.” Saman momentin mukaan ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa jo tuomion julistamisesta tai antamisesta riippumatta siitä, haetaanko tuomioon muutosta.

Ehdollinen vankeusrangaistus raukeaa, jollei sitä määrätä täytäntöönpantavaksi. Tuomioistuin voi rikoslain 2 b luvun 5 §:n mukaan määrätä ehdollisen vankeuden panttavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmärankaistukseen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Tällöin täytäntöönpantavasta rangaistuksesta ja koeajalla tehdystä rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrätään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmärankaistus muista rikoksista samalla kertaa tuomittavien vankeusrangaistusten kanssa.

Rikoslain 6 luvun 9 §:ssä määritellään ehdollisen vankeuden tuomitsemisen edellytykset. Pykälän 1 momentin mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Pykälän 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Enintään kahden vuoden vankeus voidaan määrätä ehdolliseksi riippumatta siitä, tuomitaanko rangaistus yhdestä vai useammasta rikoksesta. Tässä suhteessa merkitystä on vain rangaistuksen pituudella. Yli kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus ei koskaan voi olla ehdollinen. Mitä lähempänä kahden vuoden rajaa tuomittava rangaistus on, sitä vähäisemmät ovat mahdollisuudet ehdollisen vankeuden käyttöön (HE 44/2002 vp s. 205).

Laissa ilmaistuja ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen päätöksenteon kriteerejä on siis kolme: rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja hänen aikaisempi rikollisuutensa. Näistä teon vakavuus ja tekijän syyllisyys liittyvät selvästi rikoksen moitittavuuteen. Vakavuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota teolla aiheutettuun vahinkoon ja vaaraan. Mitä vakavampi rikos on ja mitä suurempi rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys, sitä painavimmat syyt puhuvat vankeuden ehdottomuuden puolesta. Aikaisempaa rikollisuutta arvioitaessa voidaan periaatteessa ottaa huomioon kaikki aikaisempi rikollisuus, myös sakkorangaistuksiin johtaneet teot. Käytännössä suurin merkitys päätöksenteossa aiemmalla rikollisuudella on kuitenkin silloin, kun tekijälle on jo aiemmin tuomittu yksi tai useampi ehdollinen vankeusrangaistus, ja on arvioitava edellytyksiä vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen edelleen ehdollisena.

2.1.2 Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Rikoslain 6 luvun 10 § koskee ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia. Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen, vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheissakkoa tai yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Harkinnassa korostuu siis arvio teon moitittavuudesta. Valvonnan käyttö puolestaan ei liity yhtä kiinteästi tekojen moitittavuuteen, vaan valvonnassa painopiste on uusimisriskiä koskevassa tarkoituksenmukaisuusharkinnassa. Valvonnalla pyritään vaikuttamaan nuoreen niin, että hän lopettaisi rikosten tekemisen. Oheisseuraamusten tuomitsemisen edellytykset eroavat siis toisistaan selvästi jo lähtökohdiltaan.

Oheissakko voidaan tuomita myös silloin, kun tuomitavan rikoksen rangaistussäännöksessä ei ole säädetty mahdollisuutta sakkorangaistukseen.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomitavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Viittauksella tarkoitetaan edellä mainittuja seuraamuksia koskevaa yleistä sääntelyä.

Rikoslain 6 luvun 11 §:ssä on yhdyskuntapalvelua koskeva perussäännös. Rikoksen tekijä, joka tuomitaan enintään kahdeksan kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta yhdyskuntapalveluun, jollei ehdottomien vankeusrangaistusten, aikaisempien yhdyskuntapalvelurangaistusten tai muiden painavien syiden ole katsottava olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. Yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikosentekijä on antanut suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen yhdyskuntapalveluna ja että hänen voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta.

Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnasta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 10 luvussa ja yhdyskuntapalvelusta 8 luvussa.

Täytäntöönpanolain 37 §:n 2 momentin mukaan enintään 30 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan suorittaa osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan taikka sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään avohoitoon. Tällaisen toiminnan tai hoidon tarkoituksena on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihdeongelmia

sekä lisätä tuomitun edellytyksiä suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistus. Työn osuuden on kuitenkin oltava vähintään puolet tuomitusta rangaistuksesta.

Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu yhdyskuntapalvelu voi pykälän 3 momentin mukaan sisältää lisäksi erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Tällöin voidaan poiketa edellä mainituista toiminnan määrää koskevista rajoituksista.

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää täytäntöönpanolain 60 §:n 1 momentin mukaan valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa pykälän 2 momentin mukaan kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

Jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi pykälän 3 momentin mukaan valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan.

2.2 Käytäntö

2.2.1 Tilastot

Vuonna 2016 tuomittiin ensimmäisessä oikeusasteessa 12 763 ehdollista vankeusrangaistusta. Runsaat 60 prosenttia määräaikaisista vankeusrangaistuksista tuomittiin ehdollisina. Ehdollisia vankeuksia tuomittiin neljä prosenttia vähemmän kuin edellisellä vuonna. Alioikeuksissa annetut rikostuomiot vähenivät samoin noin neljä prosenttia. Tuomittuja oli yhteensä runsaat 53 000. Heistä 59 prosenttia oli tuomittu sakko- rangaistukseen ja 38 prosenttia vankeuteen.

Ehdolliset vankeudet olivat keskimäärin runsaan neljän kuukauden pituisia. Jos rangaistus oli pelkkä ehdollinen ilman oheisseuraamusta, vankeuden keskimääräinen pituus ylitti kuitenkin viisi kuukautta.

Rikoslain luvuittain tarkasteltuna ehdollinen vankeus tuomittiin useimmin liikenne rikoksesta, joiden osuus oli 41 prosenttia (5270) kaikista ehdollisista vankeuksista. Törkeästä rattijuopumuksesta annettuja ehdollisia vankeustuomioita oli 4814.

Liikenne rikosten jälkeen seuraavaksi suurimpana ryhmänä erottuvat rikoslain 21 luvussa säädetty henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joista annettiin 1852 ehdollista vankeusrangaistusta. Runsaat tuhat ehdollista vankeusrangaistusta määrättiin vuoden aikana sekä rikoslain 28 luvussa säädettyistä varkaus rikoksista että 36 luvun petoksista ja muusta epärehellisydestä. Rikoslain 50 luvussa rangaistavaksi säädettyistä huumausainerikoksista tuomitut ehdolliset vankeudet muodostivat yhtä suuren noin tuhannen tuomion ryhmän.

Oheissakko on edelleen selvästi yleisin oheisseuraamus. Tarkasteluvuonna kaikista ehdollisista tuomioista noin 40 prosenttia (5120) sisälsi oheissakon. Yhdyskuntapalvelu oli oheisseuraamuksena 295 tuomiossa. Valvontaan määrättiin 700 ehdollisesti tuomittua nuorta.

Oheissakon tuomitsemiseen johtaneista teoista ylivoimainen eli 94 prosentin osuus oli liikenne rikoksilla, joista lähes kaikki olivat törkeitä rattijuopumuksia. Oheissakkoja tuomittiin jonkin verran myös henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista, omaisuus rikoksista sekä huumausainerikoksista.

Yhdyskuntapalvelun tuomitsemiseen ehdollisen vankeuden ohella johti yleisimmin joko henkeen ja terveyteen kohdistunut rikos (67) tai seksuaalirikos (64). Yhdyskuntapalvelua käytettiin oheisseuraamuksena merkittävästi myös huumausainerikoksissa (57). Seuraavaksi yleisimmät ehdollisen vankeuden ja oheisyhdyskuntapalvelun tuomitsemiseen johtaneet teot olivat erilaisia omaisuus rikoksia, joista erottuvat elinkeino rikokset (28), varkaudet ja muut rikoslain 28 luvussa säädetty rikokset (21) sekä petokset ja muut rikoslain 36 luvussa rangaistaviksi säädetty teot (16).

Yhdyskuntapalvelu voitiin ennen 1.5.2015 voimaan tullutta lainsäädännön muutosta tuomita vähintään yhden vuoden ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Muutoksella raja laskettiin kahdeksaan kuukauteen. Vuonna 2015 yhdyskuntapalvelu tuomittiin oheisseuraamuksena 281 tapauksessa. Seuraavana vuonna tapauksia oli 295. Yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamuksena odotetusti lisääntyi lainsäädännön muutoksen vuoksi jonkin verran. Vuonna 2016 yhdyskuntapalvelua määrättiin

oheisseuraamukseksi 22 tuomiossa, joissa ehdollinen vankeus oli vähintään kahdeksan kuukauden ja enintään vuoden pituinen.

Rangaistuksiin tuomittujen aikaisemmasta rikollisuudesta sekä uusimisen ja aiempien tuomioiden laadusta on saatavilla verraten niukasti tietoa. Tilastokeskuksen ylläpitämä uusintarikollisuustietokanta kertoo kuinka moni rangaistukseen tuomituista on syyllistynyt uuteen rikokseen kolmen vuoden sisällä edellisestä rangaistustuomiosta. Vuonna 2016 ehdolliseen vankeuteen tuomituista 11 387 oli tehnyt rikoksensa 21 vuotta täyttäneenä. Heistä 3693 eli noin 32 prosenttia oli rikoksen uusijoita sillä perusteella, että he olivat edellistä tuomiotaan seuranneen kolmen vuoden sisällä syyllistyneet uuteen rikokseen. Tuosta rikoksesta tämän päivän tuomiohetkeen on voinut kuluu pidempikin aika, riippuen teon ilmitulosta. Tässä ryhmässä ovat mukana kaikki vanhat tuomiot, myös sakkorangaistukset. Koska noin 60 prosenttia kaikista rikosasioiden tuomioistuinratkaisuista on sakkotuomioita, olisi karkeasti arvioitavissa, että tässä ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen joukossa olisi vajaa 2000 sellaista henkilöä, joka on uusinnut rikoksensa edellisen sakkoa ankaramman rangaistuksen jälkeen tuomiota seuranneen kolmen vuoden aikana. Heistä kuuluu oheisseuraamusten kohderyhmän kannalta kiinnostavaan 21 vuotta täyttäneiden ryhmään noin 1600 uusijaa. Samaan suuruusluokkaan päättyy vanhempi tilastoanalyysi vuodelta 1996, joka mittasi suoraan kuinka moni ehdolliseen vankeuteen tuomittu oli tuomiota edeltävän kolmen vuoden aikana tuomittu ehdolliseen vankeuteen. Tätä tarkempien ajantasaisien tietojen saaminen edellyttäisi erillisselvityksiä.

Taulukko. Ehdolliseen vankeuteen vuonna 2016 tuomitut.
Lukumäärät sekä uusijoiden osuudet.

Ehdolliseen vankeuteen v. 2016 tuomitut		Edellisen tuomion (ml. sakkotuomiot) jälkeen 3 vuoden sisällä uuteen rikokseen syyllistyneet	Uusijoita % kaikista
Kaikki tuomitut	12756	4216	33,1
Ikäryhmä 21v- yli	11387	3693	32,4

Ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen päärikos (kaikki ikäryhmät)			
Rattijuopumusrikokset	4934	1200	24,3
Pahoinpitelyrikokset	1805	774	42,9
Huumausainerikokset	1037	476	45,9
Petos- ja kavallusrikokset	1373	407	29,6
Varkausrikokset	801	392	48,9
Muut rikoslakirikokset	674	243	36,1
Muut liikennerikokset	330	169	51,2
Ryöstörikokset	255	118	46,3
Vero-, avustus-, elinkeino- ja velallisen rikokset	661	120	18,2

Lähde: Tilastokeskus

2.2.2 Oheisseuraamusten sisältö

Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyö ja valvontatapaamiset

Rikosseuraamuslaitos järjestää sekä vangeille että yhdyskuntaseuraamuksia suorittaville ohjelmatoimintaa, jolla pyritään ehkäisemään rikosten uusimista.

Ohjelmatyö voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: motivointiohjelmiin, vaikuttavuusohjelmiin sekä hyviin käytäntöihin. Ohjelmat voidaan myös ryhmitellä sen ongelman perusteella, johon tietyllä ohjelmalla pyritään vaikuttamaan. Näin voidaan tehdä jaottelu yleisohjelmiin, rikosperusteisiin ohjelmiin ja päihdekuntoutusohjelmiin.

Motivointiohjelmat ovat lyhytkestoisia ja ne toteutetaan joko yksilö- tai ryhmämuotoisina. Tavoitteena on, että asiakas tunnistaa käytöksensä ongelmallisuuden ja pohtii elämäntilannettaan. Esimerkiksi Viisi keskustelua muutoksesta (VKM) on motivointiohjelma.

Vaikuttavuusohjelmat ovat intensiivisiä, pitkäkestoisia ja ryhmämuotoisia. Rikoksenteijän uusimisriskin ja motivaation arviointi on niissä tärkeää valittaessa osallistujia ryhmään. Vaikuttavuusohjelmiin kuuluu esimerkiksi Uusi Suunta -yksilöohjelma sek-

suaalirikoksista tuomituille. Vaikuttavuusohjelmilla pyritään muuttamaan rikoksenteiki-
jän ajattelu- ja käyttäytymismalleja.

Uusi Suunta -ohjelman tavoitteena on lisätä tuomitun ymmärrystä siitä, mikä on saa-
nut hänet tekemään seksuaalirikoksen ja auttaa häntä välttämään rikosten tekeminen
tulevaisuudessa.

Kolmatta ryhmää eli hyviä käytäntöjä ei pidetä suoranaisesti uusintarikollisuuteen
vaikuttavina. Tavoitteena on yleensä esimerkiksi arjen taitojen opettelu ja ylläpito.

Yhdyskuntaseuraamuksissa yleisimmin käytettyjä ohjelmia ovat Viisi keskustelua
muutoksesta, Suuttumuksen hallinta (SUHA), Liikenneturvaohjelma ja Uusi Suunta.
VKM-ohjelmaa alettiin toteuttaa yhdyskuntaseuraamuksissa vuonna 2006. Ohjelma
sopii laajalle joukolle ja monenlaisiin ongelmiin; kysymyksessä voivat olla päihteiden
käytön lisäksi rikosten tekeminen yleensä tai jokin muu muutosta vaativa asia. Kes-
kustelutarjassa tutkitaan motivaatiota muutokseen eri näkökulmista. Ohjelmaan sisäl-
tyy alkutapaaminen ja vähintään viisi strukturoitua yksilötapaamista.

Suuttumuksen hallinta -ohjelma otettiin käyttöön vuonna 2000. Ohjelma sopii toteutet-
tavaksi sekä yksilö että ryhmämuotoisena. SUHA-ohjelma on nimensä mukaisesti
tarkoitettu rikoksenteikiöille, joilla on vaikeuksia suuttumuksen tunteen hallinnassa ja
hallinnan puutteesta johtuvaa aggressiivista käytöstä. Osallistujan tavoitteena on op-
pia tunnistamaan suututtavia tilanteita ja harjoitella erilaisia keinoja itsensä hillitsemi-
seen. Ryhmämuotoisena SUHA kestää 18 tuntia ja yksilöohjelmana yhdeksän tuntia.

Yhdyskuntaseuraamukseen voi seuraamuksesta riippuen sisältyä Rikosseuraamuslai-
toksen virkamiehen ja rangaistusta suorittavan välisiä valvontatapaamisia. Nykyiseen
nuorten ehdollisen vankeuden valvontaan kuuluu valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun
säännöllisiä tapaamisia, joiden tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä
tapahtuvia muutoksia sekä parantaa hänen kykyään elää rikoksetonta elämää. Ta-
paamisiin voi sisältyä keskusteluja tehdystä rikoksesta ja muuta rikollisen käyttäytymi-
sen vähentämiseen suuntautuvaa toimintaa sekä esimerkiksi valvottavan opastamista
työ- ja sosiaaliviranomaisten kanssa asiointiin.

Verkkokysely yhdyskuntapalvelusta oheisseuraamuksena

Rikosseuraamuslaitos on työryhmän pyynnöstä selvittänyt yhdyskuntapalvelun käyt-
töä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Webropol-muodossa toteutettu kyse-
ly lähetettiin kaikkiin Rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksiin ja yhdyskuntaseu-
raamustoimistoihin kesäkuussa 2017. Tavoitteena oli kerätä yhdyskuntapalvelun täy-
täntöönpanossa toimivilta virkamiehiltä tietoa ja kehittämisehdotuksia oheisseu-

raamusten uudistamista varten. Rikosseuraamuslaitos sai yhteensä 32 vastausta. Kursivoidut osuudet ovat vapaamuotoisista vastauksista.

Tuomitut verrattuina muihin yhdyskuntapalvelua suorittaviin

Selvä enemmistö kyselyyn vastanneista (22/32) oli sitä mieltä, että yhdyskuntapalveluun oheisseuraamuksena tuomittu asiakas eroaa rikosprofiililtaan tavallisesta yhdyskuntapalveluasiakkaasta. Eroissa korostuu kolme asiaa: oheisseuraamuksena suoritettavan yhdyskuntapalvelun perusteena on usein seksuaalirikos, tekijä on nuori, ja ensikertaisia on tavallista enemmän. Toisaalta mukana on yksittäisiin melko vakaviin rikoksiin syyllistyneitä keskimääräistä vanhempia tuomittuja. Myös talousrikoksista tuomittuja on enemmän kuin yhdyskuntapalveluissa yleensä.

Enemmistö (18/32) vastaajista arvioi, että yhdyskuntapalvelua oheisseuraamuksena suorittavien ja vain yhdyskuntapalveluun tuomittujen väliltä löytyy muita kuin rikosprofiiliin liittyviä eroja. Jos eroja löytyi, vastaajat mainitsivat yleensä oheisyhdyskuntapalvelun suorittajan sosiaalisen aseman olevan parempi ja päihdeongelman harvinaisempi kuin yhdyskuntapalvelun suorittajilla tavallisesti. Ovat olleet ”tunnollisia ja hyviä suorittajia”. Osan on ollut vaikea mieltää syyllistyneensä rikokseen. *”Tällaisen tuomion saaneen elämäntapa ei välttämättä ole rikollinen/väkivaltainen/päihdekeskeinen.”*

Vastaajien arviot siitä, suoriutuvatko oheisyhdyskuntapalveluun tuomitut seuraamuksesta paremmin vai yhtä hyvin kuin yhdyskuntapalvelun suorittajat yleensä, jakautuivat jokseenkin tasan. Eroa ei nähty 16 vastauksessa, 15 arvioi oheisyhdyskuntapalvelun suorittajien selviytyvän paremmin. Yksi vastaaja piti selviytymistä heikompana. Jos eroja nähtiin, kysymys oli jälleen oheisseuraamusta suorittavien hyvästä arjen hallinnasta. Joitakin tuomittuja on auttanut pitkä työhistoria. *”Elämäntilanteet kunnossa, usein työelämässä tai opiskelevat, ei päihdeongelmaa tai muita sosiaalisia ongelmia.”*

Palvelupaikan löytäminen oheisseuraamusta suorittavalle

Palvelupaikan löytämisessä oheisseuraamusta suorittaville muihin yhdyskuntapalveluun tuomittuihin verrattuna ei yleensä nähty eroa (20/32). Kahdeksan vastaajaa piti palvelupaikan löytämistä oheisyhdyskuntapalvelua suorittavalle helpompana ja neljä toisaalta vaikeampana. Helppous on perustunut asiakkaan hyvään käytökseen ja työhistoriaan; ”ulkoinen habitus parempi”. Toisaalta osa palvelupaikoista ei ota vastaan seksuaalirikoksista tuomittuja, mikä vaikeuttaa paikan löytämistä.

”Rikosnimikkeet saattavat pelottaa palvelupaikkoja enemmän kuin olisi suorittaja huomioiden syytä.”

Yhdyskuntapalvelun vaikuttavuus ja toimintaohjelmat

Oheisyhdyskuntapalvelua suorittavia on ohjattu Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmiin ja suoriutumista parantavaan toimintaan lähes yhtä aktiivisesti kuin muitakin (29/32). Asiakkaat eivät aina koe tuen tarvetta, jolloin ohjelmia ei voida toteuttaa.

”Pääsääntöisesti kaikille seksuaalirikollisille Uusi Suunta -ohjelma. Mikäli oheisseuraamus on liian lyhyt ohjelman suorittamiseksi, kartoitetaan rikoksen syy-seuraussuhteita erityisten tukituntien avulla ja tehdään tarkempi uusimisriskiarvio.” Asiakkaita on ohjattu myös päihdetukitoimiin ja Viisi keskustelua muutoksesta -ohjelmaan.

Kyselyyn vastanneet arvioivat aktiivisesti oheisseuraamuksena tuomittun yhdyskuntapalvelun vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä sekä tarjolla olevia toimintaohjelmia. Oheisseuraamusta pidettiin hyvänä esimerkiksi siksi, että asiakas saa mahdollisuuden keskustella rikoksestaan ja tarvittaessa apua elämässään oleviin ongelmiin. Seuraamus konkretisoituu. Ohjelmien kautta todettiin tulevan uusia ajatuksia ja toimintamalleja, mikä vähentää rikosten uusimista. Myös asiakkaiden kerrottiin kokevan oheisseuraamuksen erittäin hyvänä ja hyödyllisenä. Erityisesti seksuaalirikollisten mainittiin pääsevän oheisseuraamuksen avulla työstämään rikostaan Uusi Suunta -ohjelmassa tai seksuaaliterapiassa.

Kyselyyn vastanneet pitivät ongelmana sitä, että pelkän ehdollisen aikana asiakas ei pääse Rikosseuraamuslaitoksen palvelujen piiriin eikä saa tilaisuutta käsitellä rikosten tekemisen taustalla vaikuttavia ajatusmallejaan. Toisaalta tuomion lyhyys tai yhdyskuntapalvelutuntien liian vähäinen määrä voivat estää hyödyllisten toimintaohjelmien toteuttamisen.

”Vaikuttavuus ja hyödyllisyys näkyvät mm. siinä, että pelkkään ehdolliseen tuomittu ei usein pääse keskustelemaan tilanteestaan tai rikoksestaan mihinkään, mutta yhdyskuntapalvelussa hänen elämäntilannettaan voidaan arvioida ja tukea siinä sekä tehdä palveluohjausta ja näin vaikuttaa ongelmallisiin elämän osa-alueisiin.”

Seuraamusta arvioitiin myös muun yhteiskunnan kannalta 24 vastauksessa. Näissäkin vastauksissa toistuivat oheisseuraamuksen konkreettisuus pelkkään ehdolliseen tuomioon verrattuna. Vastauksissa arvioitiin esimerkiksi yhteiskunnan ja kansalaisten pitävän tuomioita ja seuraamusjärjestelmäämme uskottavampana, jos pelkkien ehdollisten sijaan tuomittaisiin useammin oheen myös yhdyskuntapalvelua.

”Oheisseuraamuksen aikana pystytään työskentelemään vaikuttavasti ja parhaimmassa tapauksessa henkilön uusimisriski laskee eikä hän enää syyllisty uusiin rikoksiin.” *”Oheisseuraamuksen käytön lisääminen varmaan lisäisi uskottavuutta suuren yleisön silmissä.”*

Vastaajilta kysyttiin myös mahdollisia eroja, joita on uusintarikollisuutta ehkäisevän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa varsinaisen ja oheisseuraamuksena tuomitun yhdyskuntapalvelun välillä. Lähes kaikki vastaajat (27/32) olivat pystyneet suunnittelemaan toimintaa molemmissa seuraamuksissa yhtä hyvin. Jos eroja oli ollut, ne johtuivat yleensä ohjelmiin käytettävissä olevien tuntien pienestä määrästä. Seuraamukseen voi myös olla vaikea sisällyttää tarvittavia tukitoimia ja ohjelmia, koska asiakkaat haluavat suorittaa yhdyskuntapalvelun mahdollisimman pian pois. Joskus asiakkaan elämäntilanne - esimerkkinä vaativa kokopäivätyö - ei mahdollista ohjelmatoinnin toteuttamista parhaalla tavalla.

”Mielestäni 14–40 h yhdyskuntapalvelua on todella vähän eikä välttämättä tunnu asiakkaastakaan järkevältä, ja oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua on kuitenkin mahdollista tuomita 90 asti, joten tätä pitäisi enemmän käyttää.”

Yhdyskuntapalvelu ilman seuraamusselvitystä

Vastaajilta kysyttiin myös, onko heille viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana tullut tilanteita, joissa tuomioistuin on tuominnut yhdyskuntapalvelun, vaikka seuraamusselvitystä ei ollut tehty. Kysymys koski sekä oheisseuraamuksia että muita yhdyskuntapalvelurangaistuksia.

Vastaajista enemmistöllä (20/32) oli ollut tällainen tilanne. Seuraamuksen suorittamisessa oli ollut merkittäviä ongelmia näissä yhdyskuntaseuraamustoimistolle yllättäen tulleissa yhdyskuntapalveluissa. Suurimman osan ilman lausuntoa tuomituista yhdyskuntapalveluista kerrottiin keskeytyvän päihde- tai mielenterveysongelman vuoksi, osaa ei edes päästä aloittamaan. Tuomittu ei aina ole tiennyt yhdyskuntapalvelun suorittamisen ehtoja, joihin hän kuitenkin on periaatteessa sitoutunut.

”Asiakasta ei tunneta ollenkaan, hänen tilannettaan ei millään lailla ole arvioitu ennen tuomitsemista ja asiakas ei ole itse ollenkaan tietoinen, mihin on tuomittu ja mitä joutuu tekemään. Asiakas ei ole myöskään sitoutunut mihinkään tukitoimiin tai yhdyskuntapalvelun muuhun kuin palkattoman työn sisältöön tai esim. päihdeongelman hoitamiseen toimeenpanon aikana.” *”Tilanne on suorittajan ja seuraamusta toteuttavan kannalta epätoivottava! Kun asiakas saa rangaistuksen vaativuudesta tiedon jo ennen tuomiota, hän voi aidosti valita seuraamuksen ja sitä kautta hyväksyy suorittamisen ehdot ja määräykset. Aikataulujen noudattaminen, poissaoloista ilmoittamisen menettely ja päihteiden käyttökielto tuotti yhdelle asiakkaalle hankaluutta ymmärtää.”*

Kehittämisehdotuksia

Enemmistö vastaajista (20/32) kannatti oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista. Vastaajista 12 oli sitä mieltä, että tuntimäärää ei pitäisi nostaa.

Vastaajat ehdottivat myös uudistuksia ehdollisen oheisseuraamuksia koskevaan lainsäädäntöön. Ehdollisen valvonnan mahdollisuutta toivottiin myös 21 vuotta täyttäneille ja mahdollisesti liitettynä yhdyskuntapalveluun. Myös velvollisuutta osallistua toimintaohjelmiin tai tarkempaan uusimisriskin arviointiin esitettiin oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua suorittaville. Vanhemman ikäryhmän talousrikollisten saamia oheisyhdyskuntapalveluja kritisoitiin ja toivottiin keskittymistä nuoriin.

”Mielestäni myös lyhyempiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin voitaisiin tuomita oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua. Näin saataisiin tuomioille lisää vaikuttavuutta ja pystyttäisiin puuttumaan asiakkaan rikoksiin syyllistymiseen paremmin; tunnustamaan rikoksiin syyllistymiseen johtavat tekijät ja ongelmat, käsittelemään niitä ja tarvittaessa ohjaamaan hoidon/palveluiden piiriin. Ehdolliseen tuomitun elämään ei muuten ns. puututa millään tavalla, mutta yhdyskuntapalvelussa siihen olisi mahdollisuus, ja elämäntilanne sekä rikokseen syyllistyminen tulisi näkyvämmäksi tuomitulle itselleen.”

2.2.3 Päihdehoito ja yhdyskuntaseuraamusten kustannukset

Nykyään käytössä olevien yhdyskuntaseuraamusten kustannukset vaihtelevat paljon sekä eri seuraamustajien välillä että yksittäisiä seuraamuksia vertailtaessa. Kokonaiskustannuksiin vaikuttavat esimerkiksi rangaistuksen valvonnan tapa, mahdolliset Rikosseuraamuslaitoksen toimintaohjelmat ja rikosentekijän päihderiippuvuuden hoito. Runsaasti yksilötyötä edellyttävä seuraamus vaatii henkilöstöresursseja, jotka nostavat kustannuksia. Seuraamuksen tekninen valvonta on yleensä edullista verrattuna valvontatapoihin, jotka perustuvat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja tuomitun väliseen henkilökohtaiseen yhteydenpitoon.

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätty valvonta maksoi vuonna 2016 noin 3 500 euroa. Tähän sisältyivät tuomiota edeltävästä nuoren tilanteen selvittämisestä aiheutuvat kustannukset, jotka olivat keskimäärin 644 euroa. Samana vuonna yhden yhdyskuntapalvelutunnin hinta oli 32 euroa. Yhdyskuntaseuraamuksista kallein on valvontarangaistus, jonka kustannukset ovat 86 euroa vuorokaudessa.

Yhdyskuntaseuraamukseen voi nykyään sisältyä monentyyppistä päihdehoitoa ja -kuntoutusta. Mahdollisuudet vaihtelevat eri seuraamusten välillä: esimerkiksi yhdyskuntapalveluun voidaan sisällyttää päihdeongelmien avohoitoa, mutta valvontarangaistuksessa kuntoutus voi olla myös laitoksessa annettavaa. Kaikkiin yhdyskuntaseuraamukseen voi sisältyä päihdeongelmien vähentämiseen suunnattuja Rikosseuraamuslaitoksen motivointiohjelmiä ja vapaamuotoisempaa muutostyöskentelyä. Esimerkiksi nuorten ehdollisen valvontaan sisältyy aina valvontatapaamisia, mutta siihen voidaan sisällyttää myös päihderiippuvuuden käsittelyä sosiaalista toimintakykyä edistävillä ohjelmilla.

Päihdehoidon kustannukset

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvat kustannukset poikkeavat rangaistuksen todellisista kokonaiskustannuksista, jos seuraamukseen sisältyy myös jonkin muun tahon vastuuta rahoituksesta. Yleensä näissä tilanteissa on kysymys yhdyskuntaseuraamukseen sisältyvistä julkisista päihdehoidon palveluista, joihin rangaistusta suorittava on oikeutettu kuntalaisena ja jotka voidaan samalla hyväksyä seuraamuksen osaksi.

Perussäännös kustannusten jakautumisesta kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä seuraamuksen täytäntöönpanon aikana on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 12 §:ssä, jonka mukaan yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovittava yhteen. Tukitoimenpiteitä yhteen sovitettaessa kunta vastaa kunnallisten peruspalvelujen kustannuksista, Rikosseuraamuslaitos vastaa yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvien toimintojen kustannuksista.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain esitöiden mukaan (HE 215/2014 vp) lähtökohtana yhdyskuntaseuraamukseen liittyvien toimintojen kustannusten jakautumisessa on vastuun määräytyminen sen mukaan, onko toiminnassa kyse rangaistuksen täytäntöönpanolle asetetun vaikuttavuustavoitteen täyttämisestä vai kotikunnan velvollisuudesta järjestää jäsenilleen laissa säädetyt palvelut ja tukitoimet. Rikosseuraamuslaitos maksaa siis seuraamuksen täytäntöönpanoon sisältyvän toiminnan ja kotikunta puolestaan toiminnot ja palvelut, jotka kuuluvat rikoksentekijälle kuntalaisena. Seuraamuksen täytäntöönpanoon liittyviä toimintoja ovat esimerkiksi erilaisiin rikollisuutta ehkäiseviin ohjelmiin osallistuminen. Kuntalaiselle kuuluvia toimintoja ja palveluita ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen palvelut, kuten terveydenhoidon ja asumista tukevien palveluiden järjestäminen. Päihdehuollon toiminnot voivat kuitenkin olla järjestämisvastuun kannalta ongelmallisemmat. Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden päihdetyöhön kuuluu perinteisesti päihdeiden käytön puheeksi ottaminen, mini-interventio ja tarvittaessa ohjaaminen päihdehuollon erityis-

palveluihin. Hoidon lisääminen seuraamusten täytäntöönpanossa voi lisätä tarvetta päihdehuollon erityispalveluiden käyttöön.

Yleistä päihdepalveluista

Päihdehuollon osuus kuntien kustantamissa menoissa oli noin 202 miljoonaa euroa vuonna 2015. Päihdehuollon erityispalvelujen kustannukset vaihtelevat merkittävästi kunnittain.

Päihdeongelmaisten palvelujen ytimen muodostavat avohoitopalvelut, joita täydennetään tarvittaessa laitospuolella katkaisuhoidolla ja pitkäkestoisemmalla kuntouttavalla laitoshoidolla sekä arjen tukea antavilla päivätoiminnalla, asumispalveluilla ja vertaistuellä. Päihdeongelmaiset hakevat apua myös yleisistä sosiaali- ja terveystalveluista. Lisäksi osa päihdeongelmaisista ja heidän läheisistään hakee apua vertaistuesta, kuten AA-ryhmistä. Suuremmissa kunnissa on yleensä monipuolisia avo- ja laitospuoleisia erityispalveluja. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2016)

Päihdepalvelut voivat olla joko sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja. Päihdehuollon erityispalvelut kuuluvat pääasiassa sosiaalitoimeen. A-klinikoilla kävi 40 678 asiakasta ja nuorisos asemilla 5 272 asiakasta vuonna 2015. Kuntien kustantamissa päihdehuollon katkaisupalveluissa asioidi samana vuonna 10 620 asiakasta. Päihdepalvelujen hinnat vaihtelevat paljon lähinnä hoidon intensiivisyyden ja keston perusteella. Yksilötunti A-klinikalla maksaa 80 euroa. Rikosseuraamuslaitoksesta saadun tiedon mukaan laitoksen ulkopuolelta hankittujen palvelujen kustannukset vaihtelevat 60 – 150 euron välillä tunnilta.

Kysely päihdepalvelujen käytöstä yhdyskuntaseuraamuksissa

Rikosseuraamuslaitos on työryhmän aloitteesta selvittänyt päihdepalvelujen käyttöä yhdyskuntaseuraamustoimistoihin lähetetyllä kyselyllä. Vastauksia saatiin 12, joten tulosta ei voida pitää kattavana. Vastaukset antavat kuitenkin työryhmälle olennaista tietoa päihdepalvelujen käytöstä ja kustannusten jakautumisesta yhdyskuntaseuraamuksissa. Kysely toteutettiin elo-syyskuussa 2017.

Vastausten perusteella vastuu seuraamukseen sisältyvien päihdepalvelujen kustannuksista vaihtelee käytännössä kuntakohtaisesti. Päihdepalveluja käytetään kaikissa yhdyskuntaseuraamuksissa, mutta hoidon nivominen seuraamuksen osaksi näyttää olevan yleisintä yhdyskuntapalvelussa ja valvontarangaistuksessa. Ehdollisesti tuomitun nuoren valvonnassa ja ehdonalaisen vapauden valvonnassa käytetään enemmän tuomitun ohjaamista päihdepalvelujen käyttäjäksi ilman, että palvelusta tulisi seuraamuksen osa. Yleisimmin muun kuin Rikosseuraamuslaitoksen järjestämän palvelun

tuottaa kunta tai kunnan A-klinikka. Kunnallisia päihdehuollon avopalveluita käytetään sekä yhdyskuntapalvelun päihdejakson tuottajina että valvontarangaistuksen aikaisessa päihdetuessa. Vastauksissa mainitaan myös nuorisoasemat, päihdepsykiatriset poliklinikat, korvaushoito ja useat kolmannen sektorin palveluntuottajat kaikissa yhdyskuntaseuraamuksissa.

Osa vastaajista ilmoitti esimerkiksi kunnan järjestämien yhdyskuntapalvelun päihdejaksojen aiheuttavan Rikosseuraamuslaitokselle kustannuksia, vaikka asiakas olisi mainittuihin palveluihin muutenkin oikeutettu. Osittain kysymys on ollut yhteen sopimattomista aikatauluista; yhdyskuntaseuraamukseen kuuluvaa hoitoa ei ole voitu jäädä jonottamaan. Saman vastaajan mukaan valvonta-asiakkailta kustannuksia ei ole syntynyt, koska on edetty normaaleja palvelukanavia pitkin. Palveluja ei silloin ole räätälöity tai aikataulutettu valvonnan osaksi, vaan ne on toteutettu palveluntuottajan hallinnoimana kokonaisuutena.

Toisaalta useat vastaajat ilmoittivat, ettei yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyvästä kunnallisesta päihdehoidosta ole syntynyt valtiolle lainkaan kustannuksia. Joillakin alueilla vain yksityiset palveluntuottajat laskuttavat Rikosseuraamuslaitosta järjestämistään päihdepalveluista. Vastausten mukaan A-klinikat saattavat laskuttaa yhdyskuntapalveluun usein sisältyvästä viiden tunnin hoitajaksosta, mutta eivät tee sitä aina. Käytäntöjen alueellinen vaihtelu vaikuttaa olevan suurta.

Päihteiden käyttö ja rikosten tekeminen

Suuri osa rikoksista tehdään alkoholin tai muun päihteen vaikutuksen alaisena. Erityisesti väkivaltarikokset ja alkoholinkäyttö ovat tyypillisesti sidoksissa toisiinsa. Liikennejuopumuksissa päihtyneenä oleminen sisältyy jo teon tunnusmerkistöön.

Tyypillinen suomalainen henkirikos tapahtuu edelleen kahden päihtyneen miehen alkoholinkäyttötilanteessa.

Kaikista pahoinpitelyrikoksista arviolta noin 55 prosenttia on kuluvalle vuosikymmenellä tehty alkoholin aiheuttamassa humalassa. Vuonna 2015 ryöstöihin syylliseksi epäillyistä lähes 20 prosenttia oli pelkän alkoholin, kuusi prosenttia huumausaineiden ja kuusi prosenttia päihteiden sekakäytön vaikutuksen alaisena. Päihtyneiden tekijöiden osuus on huomattava myös varkausrikoksissa ja moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa (Päihdetilastollinen vuosikirja 2016). Koska rikosentekijän päihteiden käyttöön puuttuminen on uusintarikollisuuden ehkäisyssä keskeistä, päihdekuntoutusta pyritään nykyään järjestämään sekä vankeusrangaistusten että yhdyskuntaseuraamusten osana.

Päihdeongelmat ovat vangeilla muuhun väestöön verrattuna erittäin yleisiä. Rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä ja työkykyä on viimeksi selvitetty kattavasti vuonna 2010 julkaistulla tutkimuksella Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve (Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010). Tuolloin päihderiippuvuus todettiin neljällä viidesosalla, alkoholiriippuvuus kahdella kolmasosalla ja amfetamiiniriippuvuus kahdella viidesosalla tutkituista.

Vastaavantyyppinen tutkimus tehtiin edellisen kerran vuonna 1992, jolloin se ei koskenut yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia. Vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa oli mukana myös yhdyskuntapalveluun tuomittuja, joiden terveydentila todettiin paremmaksi kuin vankien. Tulos selittyy sillä, että vakavasti päihdeongelmaista rikoksentehtäjä ei tuomita yhdyskuntapalveluun.

Edelliseen vankien terveystutkimukseen verrattuna mielenterveyden häiriöt ja erityisesti päihderiippuvuudet olivat lisääntyneet voimakkaasti. Päihderiippuvuudet ovat myös monimuotoistuneet, sillä alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on viime vuosikymmeninä yleistynyt. Seuraamusjärjestelmän piirissä olevilla on lisäksi runsaasti muitakin huumausaineriippuvuuksia. Tutkittavilla oli myös huomattavan paljon fyysisiä sairauksia siihen nähden, että heidän keski-ikänsä oli alle 40 vuotta. Vain puolet tutkituista oli täysin työkykyisiä. Naisvangit olivat sairaampia kuin miesvangit, ja kaikkein huonokuntoisimpia olivat sakon muuntorangaistusta suorittavat vangit.

Merkittävän osan väkivalta- ja omaisuusrikoksista tekevät siis päihdeongelmaiset, monin tavoin huono-osaiset miehet. Rikoskierteestä ja siihen liittyvästä elämäntavasta irrottautuminen on yleensä vaikeaa, jos päihteiden käyttö jatkuu. Tehokas puuttuminen vankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien päihdeongelmiin vähentää uusintarikollisuutta selvästi. Vankeusaikaa ja yhdyskuntaseuraamuksen suorittamista voidaan tältä kannalta pitää myös mahdollisuuksina, koska niiden aikana rikoksentehtäjän päihdeongelmaa voidaan hoitaa.

2.3 Ehdollinen vankeus eräissä vertailumaissa

Ehdollista vankeutta koskevaa oikeusvertailua vaikeuttaa se, että ehdollisella rangaistuksella on eri merkitys eri maissa. Karkeasti jaotellen ehdollisen tuomion perustyyppiä on kaksi: muun muassa Ruotsissa käytössä oleva malli, jossa rangaistus jätetään määrittelemättä ja sen tuomitseminen lykätään tietyin ehdoin sekä Suomessa käytössä oleva ehdollinen, jossa tuomiossa määritellyn rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi.

Pohjoismaissa on käytössä lukuisia seuraamusten, oheisseuraamusten ja ehtojen yhdistämisen mahdollisuuksia.

Ruotsi

Ruotsin rikoskaaren (*brottsbalk*) mukaan rikosoikeudellisia seuraamuksia ovat sakko ja vankeusrangaistus sekä ehdollinen tuomio, suoje luvalvonta ja määrääminen erityiseen hoitoon. Muita yhdyskuntaseuraamuksia ovat sähköinen intensiivivalvonta ja ehdonalaisen vapauden valvonta.

Rangaistuslajin valintaa koskevan rikoskaaren 30 luvun säännöksistä suurin osa keskittyy ehdottoman vankeuden käytön ohjaamiseen. Lisäksi tässä yhteydessä säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä (2 ja 3 §). Luvun 1 §:ssä määritetään rangaistuslajien välistä suhdetta toteamalla vankeus ehdollista tuomiota ja suoje luvalvontaa ankarammaksi seuraamukseksi. Tuomioistuimia kehoitetaan yleisesti kiinnittämään erityistä huomiota seikkoihin, jotka puhuvat vankeutta lievemmän seuraamuksen puolesta (4 §).

Perusteina vankeuden käytön puolesta mainitaan rikosten rangaistusarvo ja laji sekä tekijän aikaisempi rikollisuus (4 §). Muut rikoskaaren 30 luvun säännökset täsmentävät eri rangaistuslajien käyttöperusteita: ehdollinen tuomio (7 §), ehdollinen tuomio ja sakko (8 §), suoje luvalvonta ja sopimushoito (9 §), sekä eri seuraamusten yhdistelmät (10 ja 11 §).

Ehdollinen tuomio voidaan antaa rikoksesta, josta seuraamuksen ei katsota voivan olla vain sakkoa. Näin ollen ehdollinen tuomio asetetaan rangaistusarvoltaan sakkoa korkeammalle, mutta ehdollinen tuomio ei Ruotsissa ole ehdollinen vankeusrangaistus, joka määrättäisiin tietyn mittaisena. Ruotsin järjestelmässä seuraamuksen määrääminen rikoksesta lykätään kahden vuoden koeajaksi. Tuomitun on tänä aikana eletävä nuhteettomasti ja kykyjensä mukaan pyrittävä huolehtimaan toimeentulostaan.

Ehdollinen tuomio annetaan, jos rikoksentekijän uusimisriskin arvioidaan olevan vähäinen. Ehdolliseen tuomioon voidaan liittää sakko tai tuomittavan suostumuksin yhdyskuntapalvelu, mutta ei valvontaa. Yhdyskuntapalvelun liittäminen ehdolliseen tuomioon tulee kysymykseen lähinnä silloin, kun tuomioistuin valitsee rangaistusta ehdollisen tuomion ja ehdottoman vankeuden välillä.

Jos syytetty suostuu siihen, että ehdolliseen tuomioon tai suoje luvalvontaan liitetään määräys yhdyskuntapalvelusta ja sellainen määräys on sopiva ottaen huomioon syytetyn henkilö ja muut olosuhteet, tätä on pidettävä erityisenä syynä valita ehdollinen

tuomio tai suojeluvalvonta vankeuden sijasta. Jos tuomioistuin on päättänyt ehdolliseen tuomioon ja liittänyt siihen yhdyskuntapalvelun mutta olisi muussa tapauksessa tuominnut vankeutta, vankeuden pituus on ilmoitettava tuomion yhteydessä (rikoskaaren 27 luvun 2 a:n §:n 2 momentti).

Ehdolliseen tuomioon on liitettävä sakko, jollei sitä ole pidettävä syytetylle liian ankarana ottaen huomioon velvollisuus suorittaa yhdyskuntapalvelua tai muita rikoksen seuraamuksia tai jos muut erityiset syyt puhuvat sakkoa vastaan.

Ruotsissa ehdollisen tuomion koeaika on kaksi vuotta. Ehdollista tuomiota tiukennettiin vuonna 1999 liittämällä siihen oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelu (40–240 tuntia).

Yhdyskuntapalvelun määräämistä ehdollisen tuomion osana ei lain tasolla ole sidottu vaihtoehdoisen vankeusrangaistuksen pituuteen. Kuitenkin sen käytön edellytykset liittyvät keskeisesti teon rangaistusarvoon. Ehdollinen tuomio ja siihen liitettävä yhdyskuntapalvelu voi tulla kyseeseen vain poikkeustapauksissa, jos rikoksen rangaistusarvo on yksi vuosi vankeutta tai enemmän. Kahdeksan tai kymmenen kuukauden vankeusrangaistuksen katsotaan vastaavan korkeinta tuntimäärää, joka voidaan tuomita yhdyskuntapalveluna.

Ruotsin järjestelmässä ei ole mahdollista tuomita samasta rikoksesta sekä ehdollista tuomiota että ehdotonta vankeutta. Ehdollinen tuomio voidaan tosin joissakin tapauksissa antaa yhdistettynä oikeuspsykiatriseen pakkohoitoon.

Ruotsissa yhdyskuntaseuraamusjärjestelmää on pyritty yhtenäistämään ja selkiinnyttämään useammassa laajassa rikosseuraamusjärjestelmää koskevassa kokonaisuudessa 1970-luvulta lähtien. Tavoitteena on ollut painopisteen siirtäminen vankeusrangaistuksista yhdyskuntaseuraamuksiin. Uudistusten yhteydessä yhdyskuntaseuraamuksia on monipuolistettu liittämällä käytössä oleviin seuraamuksiin erilaisia yhdistelmävaihtoehtoja, ottamalla käyttöön kokonaan uusia seuraamuksia ja aikaistamalla sekä yksilöllistämällä ehdonalaisen vapauttamisen käytäntöjä yhdyskuntaseuraamuksia hyödyntäen.

Pyrkimyksenä on ollut kehittää uskottava yhdyskuntaseuraamusjärjestelmä, jolla voidaan vaikuttaa myös rikollisuudesta irtaantumiseen seuraamuksiin sisältyvillä kontrolloivilla, hoidollisilla ja kuntouttavilla elementeillä.

Huomionarvoista Ruotsin järjestelmässä on, että ehdollista tuomiota annettaessa ei määrätä erikseen vankeuden pituudesta, vaan kyseessä on itse asiassa rangaistuksen määräämisen lykkääminen. Merkillepantavaa on lisäksi se, että yhdyskuntaseu-

raamusten määrittämisen edellytyksiä ei ole lain tasolla sidottu vaihtoehtoisena tuomitavan rangaistuksen pituuteen. Tämä on omiaan vähentämään sellaisia kynnysvaikutuksia, joita ehdollisen vankeusrangaistuksen taikka jonkin muun vapaudessa suoritettavan seuraamuksen sitominen tiettyyn vankeuden pituuteen on omiaan luomaan. Muutoin Ruotsin järjestelmää vertailmielessä tarkasteltaessa korostuu useiden eri seuraamussyhdistelmien merkitys ja seuraamusten hoitopainotteisuus.

Ruotsin yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä on viime vuosina oltu uudistamassa. Laajapohjainen työryhmä antoi perusteellisen ehdotuksen rikosseuraamusjärjestelmän kokonaisuudistukseksi toukokuussa 2012. Työryhmän tehtävänannon mukaan (i) lyhyitä vankeusrangaistuksia tuli vähentää ja korvata niitä muilla uskottavilla seuraamuksilla, (ii) luoda selväpiirteisempi sääntely rikosten uusimistilanteisiin, (iii) kehittää yhdyskuntaseuraamusten sisältöjä, (iv) kehittää sääntelyä siihen suuntaan, että eri rikoslajeja arvioitaisiin seuraamusvalinnassa enemmän samojen kriteereiden nojalla, (v) kehittää uusia seuraamusmuotoja nuorille ja (vi) ottaa käyttöön uusi ehdollinen vankeusrangaistus. Tavoitteena oli myös koko seuraamusjärjestelmän yksinkertaistaminen kokoamalla erilliset seuraamukset ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen alle. Työryhmä ehdotti muun muassa (SOU 2012:34, Nya påföljder) ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttöönottoa, nykyisestä ehdollisesta tuomiosta ja suojeluvallonnasta luopumista, alle yhden vuoden vankeuksien tuomitsemista ensikertalaisille ehdollisena ja että ehdolliseen vankeusrangaistukseen kuuluisi jokin oheisseuraamus. Oheisseuraamuksia olisivat sakko, yhdyskuntapalvelu, valvonta, kotiaresti tai tilanteesta riippuen erilainen hoito. Oheisseuraamukset ankaroituisivat rikoksen rangaistusarvon mukaan, joskin hoitomääräykset perustuisivat erityisestäviin näkökohtiin.

Ehdotukset ovat toistaiseksi johtaneet kolmeen hallituksen esitykseen, joista yksikään ei koske ehdollisen vankeuden uudistamista. Lisäksi Ruotsissa valmistui kesäkuussa 2017 ehdonalaista vapauttamista koskeva erillinen selvitystyö (Villkorlig frigivning förstärkta åtgärder mot återfall i brott, SOU 2017:61). Mietinnössä ehdotetaan ehdonalaisen vapauden nykyistä tiukempaa valvontaa, jota voitaisiin toteuttaa esimerkiksi päihteiden käytön kontrolloinnilla ja sähköisellä valvonnalla. Ehdotusten tavoitteena on vähentää uusintarikollisuutta..

Norja

Norjan rikoslain (*straffeloven*) kokonaisuudistus tuli voimaan lokakuun alussa 2015.

Norjassa on viime vuosikymmeninä muutettu yhdyskuntaseuraamuksia aikaisempaa monipuolisemmiksi ja vaativammiksi. Seuraamuksia voidaan yhdistää valvonnallisia ja

hoidollisia elementtejä sisältäviksi kokonaisuuksiksi, ja tavoitteena on edelleen laajentaa vankilan ulkopuolella suoritettavien rangaistusten osuutta.

Yhdyskuntapalvelu (*samfunntjeneste*) ja ehdollinen tuomio valvontavelvoitteella (*betinget dom med tilsyn*) korvattiin vuodesta 2002 lähtien sisällöltään laajemmalla yhdyskuntarangaistuksella (*samfunnsstraff*).

Yhdyskuntarangaistus voidaan tuomita korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistuksen sijaan (rikoslain 48 §). Yhdyskuntarangaistuksen ohessa voidaan tuomita sakkoa ja korkeintaan 60 päivän ehdoton vankeusrangaistus, jos tähän on erityisiä syitä. Yhdyskuntarangaistuksen täytäntöönpano tapahtuu yleishyödyllistä työtä tekemällä tai osallistumalla rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttaviin ohjelmiin ja toimintoihin, kuten sovitteluun (*megling i konfliktråd*). Tuomioistuin voi liittää yhdyskuntarangaistukseen asumista, oleskelua, työtä, opiskelua ja päihteettömyyttä koskevia ehtoja.

Norjan järjestelmässä ehdollinen vankeus voi toteutua kahdella tavalla. Varsinaisesta ehdollisesta vankeudesta säädetään vankeusrangaistusta käsittelevässä rikoslain 6 luvussa. Säännöksen (34 §) otsikko on *Fullbyrdingsutsettelse, betinget fengsel*. Tuomiossa voidaan asettaa vankeuden täytäntöönpanolle koeaika, jonka pituus on yleensä kaksi vuotta. Koeajan keskeisenä ehtona on, ettei tuomittu syyllisty sen kuluessa uusiin rikoksiin. Lisäksi tuomioistuin voi asettaa erityisiä, esimerkiksi tuomitun asuinpaikkaa, alkoholinkäyttöä, valvontatapaamisia ja toimintaa koskevia ehtoja. Vankeuden tuomitseminen ehdollisena on harvinaista, jos tuomio ylittää kaksi vuotta. Vankeusrangaistus voidaan määrätä osittain tai kokonaan ehdollisena.

Yhdyskuntarangaistusta koskevassa rikoslain 8 luvussa säädetään puolestaan yhdyskuntarangaistukseen sisältyvästä ehdollisesta vankeudesta, *subsidiære fengelsstraff*. Toissijaisen ehdollisen vankeuden pituus vastaa sen vankeusrangaistuksen pituutta, joka olisi tuomittu, jos yhdyskuntarangaistusta ei olisi käytetty. Jos tuomittu tänä aikana rikkoo hänelle asetettuja ehtoja tai tekee rikoksen, yhdyskuntarangaistukseen sisältyvä ehdollinen vankeus voidaan panna täytäntöön osittain tai kokonaan. Tätä toissijaista vankeutta käytetään harvemmin kuin varsinaista, rikoslain 6 luvussa määriteltävää ehdollista vankeusrangaistusta.

Rikoslain 6 luvun mukaan voidaan tuomita ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmä, jossa ehdottoman vankeuden osuus ei saa alittaa 14 päivää. Ylärajaa ei sitä vastoin ole säädetty. Yhdistelmävankeus määrätään pääasiallisesti tilanteissa, joissa henkilö on syyllistynyt useisiin hyvin erilaisiin rikoksiin, joista osasta yleisen käytännön mukaan tuomitaan ehdollista, osasta ehdotonta vankeutta.

Valinta ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen välillä on ollut Norjassa tuomioistuinten varsin laajassa harkinnassa ilman, että asiasta on säädetty laissa. Norjan rikoslakiin ei sisälly erillistä rangaistuksen määräämistä koskevaa yleisnormistoa. Rangaistuksen määräämisen ohjauksesta on vastannut pääosin Norjan korkein oikeus, joka on kiinnittänyt runsaasti huomiota rangaistuksen määräämisen ongelmiin ja antaa usein oikeuskäytännön ohjeiksi tarkoitettuja ennakkopäätöksiä.

Ehdollinen tuomio valitaan, jos se huolimatta tekijän mahdollisesta aiemmasta rikollisuudesta on edelleen kohtuullinen ja tarkoituksenmukainen reaktio. Rangaistuslajin valinnassa kiinnitetään huomiota kaikkiin rangaistuksen mittaamisperusteisiin, ja harkinnassa otetaan lähtökohdaksi teon laatu ja törkeys.

Ehdollisen tuomion yleinen koeaika on kaksi vuotta, mutta tuomioistuin voi erityisistä syistä pidentää sitä. Se ei kuitenkaan saa ylittää viittä vuotta. Tuomioistuin voi koeajan kuluessa muuttaa, kumota tai asettaa uusia rangaistukseen liittyviä erityisehtoja silloinkin, kun ehtoja ei ole rikottu.

Vakavissa ehtojen rikkomisissa tuomioistuin voi päättää, että rangaistus pannaan täytäntöön osittain, tai se voi määrätä teoista yhteisen rangaistuksen tai erillisen rangaistuksen uudesta rikoksesta.

Uusi rangaistus voi olla ehdollinen, ehdoton tai osittain ehdollinen. Mahdollisuutta tuomita yhteinen ehdollinen rangaistus kummastakin rikoksesta käytetään yleisesti etenkin nuorten ollessa kysymyksessä.

Norjan järjestelmästä vertailussa piirtyvä kuva muistuttaa Ruotsin kohdalla tehtyjä yleishavaintoja. Ehdollinen tuomio määrätään kuitenkin Suomen tavoin tietyn mittaiseksi, mutta siihen voidaan liittää ehdoton osuus. Ehdollisen kanssa samaan aikaan tuomittavan ehdottoman vankeuden osalle ei ole säädetty enimmäispituutta, toisin kuin yhdyskuntarangaistuksen osana erityisistä syistä tuomittavalle ehdottomalle vankeudelle.

Tanska

Tanskan rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän keskeiset lait ovat rikoslaki (*straffeloven*) ja laki rangaistusten täytäntöönpanosta (*lov om fuldbyrdelse af straf*). Myös Tanskassa on laajennettu yhdyskuntaseuraamusten käyttöalaa ja tuomioistuimilla on käytössään aikaisempaa enemmän vaihtoehtoja yhdyskuntaseuraamuksiin tuomitsemiseksi.

Yhdyskuntapalvelu vakinaistettiin Tanskassa lailla vuonna 1992. Nykyisin yhdyskuntapalvelu voidaan tuomita ehdollisen tuomion oheisseuraamuksena. Se voidaan myös yhdistää sakkoihin, ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja ennenaikaiseen ehdonalaiseen vapauttamiseen.

Ehdollista vankeutta koskeva perussäännös on rikoslain 56 §:ssä. Jos tuomioistuin pitää vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tarpeettomana, se lykkää rangaistuksen täytäntöönpanon koeajaksi. Täytäntöönpanosta luopuminen edellyttää, ettei tuomittu tee koeaikana uusia rikoksia. Lisäksi hänen on noudatettava tuomioistuimen asettamia erityisiä ehtoja, jotka voivat koskea esimerkiksi tuomitun valvontaa, asumista, työtä, koulutusta, päihitteettömyyttä, päihdeongelman hoitoa tai psykiatrista hoitoa tarvittaessa sairaalassa. Tuomioistuin päättää aina koeajan pituudesta. Koeaika on yleensä korkeintaan kolme vuotta, erityistapauksissa koeaikaa voidaan pidentää viiteen vuoteen. Ehdolliseen tuomioon voidaan yhdistää myös oheissakko.

Ehdollinen tuomio voidaan nykyisin yhdistää myös vankeuteen niin sanottuna yhdistelmätuomiona (*kombinationsdom med tilsyn*). Rikoslain 58 §:n mukaan tuomioistuin voi päättää, että osa tuomiosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta, voidaan panna täytäntöön vankeutena. Edellytyksenä on, että ehdottoman vankeuden määräämistä pidetään tarpeellisena, mutta tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet puoltavat tuomion määräämistä ehdollisena. Ehdolliseen tuomioon voidaan yhdistää myös oheissakko.

Tanskassa on kesäkuussa 2015 asetettu toimikunta, jonka tehtävänä on mm. arvioida sekä ehdollista vankeutta koskevia säännöksiä että käytäntöä.

Yhdistelmärankaistuksena tuomittu vankeus suoritetaan kokonaan laitoksessa ilman määräaikaista ehdonalaista vapauttamista.

Tanskan järjestelmä on eräänlainen välimuoto Ruotsin ja Norjan järjestelmistä. Pääsääntöisesti ehdollinen tuomio merkitsee rangaistuksen määräämisen lykkäämistä, mutta vakavimmissa tapauksissa ehdollinen vankeusrangaistus määrätään Suomen tavoin tietyn mittaiseksi, ja siihen voidaan liittää enintään kuuden kuukauden pituinen ehdoton osuus. Muuten Tanskan seuraamusjärjestelmässä korostuu hoidollinen ulottuvuus.

2.4 Nykytilan arviointi

Aikuisille tuomittava ilman valvontaa määrättävä ehdollinen vankeusrangaistus on luonteeltaan ennen kaikkea varoitus. Neljälle viidestä ehdolliseen tuomituista rangaistus jää lajissaan viimeiseksi. Valtaosassa tapauksista se täyttää siten hyvin varoitus-

tehtävänsä. Tutkimustieto ei myöskään tue seuraamusjärjestelmää koskevassa keskustelussa joskus esitettävää käsitystä ehdollisten vankeuksien suurimittaisesta kasaantumista, olkoonkin, että osalle nuorista seuraamusta on jouduttu tuomitsemaan useampaan otteeseen. Tämän joukon varalle laissa on kuitenkin säädetty mahdollisuus erillisen nuorisorangaistuksen käyttöön.

Ehdolliselle vankeudelle on kuitenkin kaivattu nykyistä konkreettisempaa sisältöä erityisesti tapauksissa, joissa rangaistukset ovat lähellä kahden vuoden enimmäismäärää. Lisäksi on koettu tarvetta tuen ja valvonnan lisäämiseen tilanteissa, joissa tuomittu on ajautumassa rikoskierteeseen. Tavallisesti rikoksenteijällä on näissä tilanteissa myös päihdeongelma, johon ehdolliseen liitettävällä yhdyskuntaseuraamuksella voitaisiin puuttua.

Yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyy aina tuomittua velvoittavaa sisältöä, joka seuraamuksesta riippuen vaikuttaa tuomitun arkeen eri tavoin. Sekä lainsäädännössä että tuomitun yksilöllisten tarpeiden perusteella valmisteltavassa rangaistusajan suunnitelmassa voidaan hyvinkin tarkasti määritellä tuomitun arkea: työtä, opiskelua ja muuta ajankäyttöä, asumista ja päihdeettömyyttä.

Kuten edellä on kuvattu, ehdolliseen vankeuteen voidaan liittää oheisseuraamuksia. Käytännön kokemukset oheisseuraamuksista ovat Rikosseuraamuslaitoksen mukaan hyviä. Myönteiset kokemukset ovatkin herättäneet kysymyksen oheisseuraamuksena tuomittavien yhdyskuntaseuraamusten kehittämisestä ja niiden käytön lisäämisestä. Oheisseuraamusten kehittämiseen voidaan pyrkiä erilaisin perustein ja eri näkökulmista. Seuraamusjärjestelmää kehitetään nykyään yleisemminkin kohti rangaistusten avoimempaa täytäntöönpanoa esimerkiksi lisäämällä valvotun koevapauden käyttöä. Ehdottomat vankeudet pyritään korvaamaan yhdyskuntaseuraamuksilla aina silloin, kun rikos ei välttämättä edellytä vankeusrangaistusta.

Sopimushoito

Kuten vertailevasta katsauksesta ilmenee, muiden pohjoismaiden seuraamusjärjestelmiin on liitetty mahdollisuus myös hoidollisesti suuntautuneiden seuraamusten käyttöön. Käytössä olevat seuraamukset vaihtelevat lähemmän kohderyhmänsä puolesta, mutta tyypillistä niille on päihdeongelman vaatimien toimien ja rangaistuksen täytäntöönpanon yhdistäminen. Näitä ratkaisuja edustavat muun muassa Ruotsissa vuonna 1988 käyttöönotettu sopimushoito sekä Norjassa ja Tanskassa käytössä oleva mahdollisuus liittää ehdollisen rangaistuksen yhteyteen määräys päihdehoidollisesta interventiosta. Vaihtoehto tulee käytettäväksi ennen kaikkea rattijuopumusrikosten yhteydessä. Suomessa vastaavanlaisen uudistuksen valmistelu käynnistettiin vuonna 2001. Esitys uuden sopimushoitoseuraamuksen käyttöönottamisesta jäi kuitenkin

antamatta eduskunnalle vaalikauden päätyttyä alkuvuonna 2003. Vaikka päihdekuntoutuksen osuutta on sittemmin kasvatettu mm. osana yhdyskuntapalvelua, on arvioitavissa, että myös ehdollisiin vankeusrangaistuksiin tuomittujen joukossa on henkilöitä, jotka hyötyisivät päihdepalveluista osana seuraamusta.

Yhdistelmävankeus

Ongelmaksi koettua ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä jyrkkää porrasta on pyritty madaltamaan erityyppisin ratkaisuin. Yksi näistä on ollut oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun käyttöönotto ja myöhemmin sen käyttöalan laajentaminen alkuperäisestä.

Helmikuussa 2012 oikeusministeriö asetti työryhmän selvittämään, olisiko perusteltua luoda mahdollisuus liittää pitkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin lyhyt ehdoton vankeusjakso. Työryhmä luovutti huhtikuussa 2013 oikeusministeriölle esityksensä yhdistelmävankeutta koskevaksi lainsäädännöksi (Mietintöjä ja lausuntoja 20/2013). Esiityksessä ehdotettiin rikoslakiin lisättäväksi uusi rangaistuslaji, joka koostuisi pidemmästä ehdollisen vankeuden osasta ja lyhyemmästä ehdottomasta vankeudesta. Esiityksen mukaan vuotta pidempi, mutta enintään kahden vuoden ehdollinen vankeus olisi voitu tuomita osaksi ehdollisena ja osaksi ehdottomana. Tällaisena yhdistelmävankeutena olisi kohtuusperusteiden nojalla poikkeuksellisesti voitu tuomita myös yli kahden, mutta enintään kolmen vuoden vankeus. Lisäksi työryhmä ehdotti valvontarangaistuksen lisäämistä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Mietintöön sisältyi työryhmän kahden jäsenen täydentävä lausuma, jossa yhdistelmävankeutta ei pidetty perusteltuna.

Ehdotus sai ristiriitaisen lausuntopalautteen. Lausunnoissa yhdyttiin lähtökohtaisesti siihen käsitykseen, että siirtyminen pitkästä ehdollisesta rangaistuksesta samanpituisen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Lausunnonantajien kannanotot yhdistelmävankeudesta ja sen tarpeellisuudesta jakaantuivat kuitenkin merkittävästi. Lisäksi yhdistelmävankeutta kannattavien mielipiteet jakaantuivat sen suhteen, millä tavoin yhdistelmävankeus tulisi toteuttaa. Ehdotus ei näistä syistä edennyt jatkovalmisteluun.

2.5 Koeajan ja valvonta-ajan välisestä suhteesta

Työryhmä on selvittänyt ehdollisen vankeuden koeajan ja nuoren valvonta-ajan kulumisen välistä suhdetta, jota on voitu pitää joissakin tilanteissa ongelmallisena. Ehdol-

lisen vankeuden koeaika alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta (rikoslain 2 b luvun 3.1 §). Oheisseuraamukseksi tuomittu valvonta puolestaan alkaa lainvoimaisesta tuomiosta, ellei tuomittu ole suostunut valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen aikaisemmin. Tämä on saattanut johtaa tilanteisiin, joissa valvonta on aloitettu vasta hyvin lähellä koeajan päättymistä tai sitä ei ole koeajan riittämättömyyden vuoksi voitu aloittaa ollenkaan. Näin on siksi, että valvonnan on katsottu olevan rangaistuksen täytäntöönpanoa, jonka täytyy tapahtua ehdollisen vankeuden koeajan puiteissa.

Taustaa

Rikoslain 2 b luvun ehdollisen vankeuden sisältöä koskevan 3 §:n 1 momentin mukaan kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta.

Pykälän toisen momentin mukaan rangaistus raukeaa, jollei sitä 5 §:n mukaan määrätä täytäntöön pantavaksi.

Pykälän kolmannessa momentissa säädetään, että valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä sekä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Vuoden 1976 ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/1976) 3 §:n mukaan koetus aika alkoi ehdollisen rangaistuksen sisältävän tuomion julistamisesta tai antamisesta. Lain 6 §:n mukaan jos ehdollista rangaistusta ei ole 4 §:n mukaan määrätty täytäntöön pantavaksi, on rangaistus rauennut. Ehdollisesta rangaistuksesta annettu laki kumottiin vuonna 2001, ja säännökset otettiin rikoslain 2 b lukuun (520–521/2001). Luvun 3 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan koeaika alkoi tuomion julistamisesta tai antamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus raukeaa, jollei sitä 5 §:n mukaan määrätä täytäntöön pantavaksi. Luvun ehdollisen vankeuden sisältöä koskevan 3 §:n perusteluissa todetaan, että samaan yhteyteen kuuluu nykyisen lain 6 §:ssä oleva säännös rangaistuksen raukeamisesta kokonaan, jos tuomittu koeaikana käyttäytyy lain edellyttämällä tavalla (HE 177/2000 vp s. 21). Tässä käytettiin siis ilmaisua rangaistuksen raukeamisesta ”kokonaan”.

Vuonna 2003 toteutettiin rikosoikeuden yleisiä oppeja ja rangaistuksen määräämistä koskeva uudistus, jossa ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista otettiin säännös rikoslain 6 luvun 10 §:ksi (515/2003). Pykälän toisen momentin mukaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voitiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, jos tätä oli pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Kun valvontaan tuomittiin ”koeajaksi”, valvonnan pituus oli periaatteessa sama kuin koeajan. Valvonta ei kuitenkaan voinut alkaa samasta ajankohdasta kuin koeaika. Lisäksi valvonta saatettiin kuten nykyäänkin lakkauttaa kuuden kuukauden kuluttua.

Vuonna 2010 toteutettiin hallituksen esitykseen HE 229/2009 vp perustuen nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskeva lainsäädäntöuudistus. Tässä yhteydessä muutettiin rikoslain 6 luvun ehdollisen vankeuden valvontaa koskevan 10 §:n nuorten rikoksenteekijöiden valvontaa koskevaa säännöstä muun muassa siten, että valvontaan tuomittiin ”yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi” (634/2010). Tämä merkitsi sitä, että valvonta-aika oli yleensä lyhyempi kuin koeaika.

Valvonnan yhden vuoden kolmen kuukauden pituutta perusteltiin esityksessä sillä, että nuoren rikoksenteekijän elämänvalmiuksien parantamisessa sekä rikoksettoman elämän omaksumisessa on puuttumis- ja tukemistoimenpiteiden oikealla ajoituksella olennainen merkitys. Nuorten rikosasioiden käsittelyssä on keskeistä rikokseen reagoiminen mahdollisimman nopeasti. Sama myönteinen vaikutus on mahdollisen seuraamuksen täytäntöönpanon käynnistymisellä ilman tarpeetonta viivytystä. Ehdollisen vankeuden valvonnassa sekä tuki- että kontrollitoimenpiteiden vaikutus on tehokkaimmillaan valvonnan alkuvaiheessa. Se on selkeä viesti nuorelle siitä, että tilanteeseen on puututtu ja hän voi vaikuttaa omien asioidensa järjestämiseen. Jos valvonnan alussa toteutetut ja käyntiin saatetut toimet tuottavat myönteistä tulosta, valvonnallinen ote muuttuu suoranaisesta vaikuttamisesta enemmän tilanteen seuraamisen suuntaan. Edellä mainituista syistä olisi valvonnan tarkoituksen toteuttamisen sekä valvojien resurssien kannalta esityksen mukaan perusteltua, että valvonta-aikaa rajoitettaisiin siten, että se olisi yhden vuoden kolmen kuukauden pituinen. Kriminaaliuholaitoksen arvioiden mukaan valvonnan tarkoituksenmukainen pituus toteutuisi juuri 1 vuoden 3 kuukauden pituisella valvonta-ajalla (HE 229/2009 vp s. 39–40).

Uudistuksen osana säädettiin laki ehdollisen vankeuden valvonnasta (634/2010). Tuon lain 2 §:ssä säädettiin valvontaan tuomitsemisesta ja valvonnan täytäntöönpanon aloittamisesta. Pykälän 4 momentin mukaan rikoslain 6 luvun 10 §:ssä tarkoitettu valvonta-aika alkoi kulua siitä, kun tuomittu oli antanut suostumuksensa valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen tai kun tuomio oli tullut lainvoimaiseksi valvontaa koskevalta osaltaan. Valvonta-aika päättyi viimeistään, kun ehdollisen vankeuden koeaika loppuu.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan valvonta-aika oli siis siten sidoksissa koeaikaan, että valvonta-aika päättyi viimeistään, kun koeaika loppui. Kun toisaalta valvonta-aika muodostui rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin muutoksen johdosta yleensä aikaisempaa lyhyemmäksi, saattoi sääntely muutoksenhakutilanteissa johtaa siihen,

että koeaika ehti päättyä, kun valvonta-aikaa oli kulunut vasta melko vähän tai se mahdollisesti ei ollut vielä edes alkanut.

Uudistuksen valmistelussa ilmeisesti tiedostettiin tämä ongelma, sillä siitä mainitaan asiaa koskevan HE:n 229/2009 vp s. 27 ja 40. Asiaa käsitellään myös mietinnössä, jonka eduskunnan lakivaliokunta antoi esityksen johdosta (LaVM 6/2010 vp s. 5–6).

Lakivaliokunta totesi, että esitettyyn sääntelyyn sisältyvään valvonta-ajan ja koeajan eriaikaisuuteen liittyy eräitä valvonnan täytäntöönpanon kannalta hankalia piirteitä. Tilanteessa, jossa tuomittu nuori on hakenut muutosta tuomioon eikä ole suostunut valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen, valvonta-ajan alkaminen lykkääntyy, mahdollisesti useiden kuukausien päähän. Tällöin saatetaan menettää se nuoren motivatio ja elämäntavan muutoksen mahdollisuus, joka on voinut syntyä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisen yhteydessä. Tämä olisi valitettavaa ns. nopean puuttumisen periaatteen näkökulmasta, jonka tärkeyttä on korostettu erityisesti nuorten kohdalla.

Säännöksistä seuraa valiokunnan toteamin tavoin muutoksenhakutilanteessa myös se, että jos ehdollisen vankeuden koeaika määrätään lyhyeksi, suuri osa siitä ehtisi kulua, ennen kuin valvonta voitaisiin aloittaa. Valvonta-aika päättyisi kuitenkin samanaikaisesti koeajan kanssa. Tällaisissa tilanteissa valvonta-aika jäisi käytännössä varsin lyhyeksi, eikä valvonnan tavoitteita nuoren tukemiseksi ja tarvittavan kontrollin toteuttamiseksi välttämättä pystyttäisi riittävällä tavalla saavuttamaan. Valvonta-ajan päättymistä koskeva säännös rajaa myös mahdollisuutta valvonta-ajan pidentämiseen valvottavalle kuuluvien velvollisuuksien rikkomisesta määrättävänä sanktiona.

Valiokunta päätyi katsomaan, että hallituksen esityksessä omaksuttu ratkaisu on edellä todetuista seikoista huolimatta valvontaan tuomitun oikeusturvan kannalta perusteltu. Muutoksenhakuoikeus ja kielto panna täytäntöön lainvoimaa vaille olevia tuomioita ilman tuomitun suostumusta ovat keskeisiä oikeusturvan takeita. Valiokunta piti perusteltuna myös sitä, ettei ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavaa valvontaa voida jatkaa koeajan päättymisen jälkeen.

Koeajan ja valvonnan ajallista suhdetta oli valiokunnan mielestä kuitenkin aihetta selvittää.

Vuoden 2015 yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön uudistuksessa laki ehdollisen vankeuden valvonnasta kumottiin, ja asiaa koskevat säännökset otettiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin (400/2015). Tuossa yhteydessä ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 2 §:n 4 momentin kaltainen säännös otettiin täytäntöönpanolain 17 §:n 2 momenttiin. Vii-

meksi mainittuun momenttiin ei kuitenkaan otettu ensiksi mainitun momentin viimeisenä virkkeenä ollutta säännöstä siitä, että valvonta-aika päättyy viimeistään, kun koeaika päättyy. Sen sijaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain ehdollisen vankeuteen tuomitun valvontaa koskevan 60 §:n perusteluihin on otettu virke, jonka mukaan ehdollisen vankeuden valvonnan valvonta-aika päättyy viimeistään, kun ehdollisen vankeuden koeaika loppuu (HE 215/2014 vp s. 79).

Nykytila

Saatetaan pitää jossain määrin epäselvänä, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö sen suhteen, päättyykö valvonta-aika koeajan päättyessä vai ei. Asiasta oli nimenomainen säännös, jota ei kuitenkaan otettu lakiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Sen sijaan lain perusteluissa on aikaisempaa lakia vastaava lausuma. Merkitystä voi oikeustilan tulkinnassa olla myös rikoslain 2 b luvun 3 §:n toisen momentin säännöksellä, jonka mukaan rangaistus raukeaa, jollei sitä 5 §:n mukaan määrätä täytäntöön pantavaksi. Toisaalta pykälän kolmannen momentin mukaan valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä sekä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Jos asiasta katsottaisiin tarpeelliseksi tässä yhteydessä säätää, pitäisi lisäksi arvioida, minkälainen valvonta-ajan ja koeajan ajallisen suhteen tulisi olla. Tässä suhteessa merkittävää on, että lakivaliokunta piti edellä selostetussa mietinnössään LaVM 6/2010 vp perusteltuna myös sitä, ettei ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavaa valvontaa voida jatkaa koeajan päättymisen jälkeen, joskaan tämän näkemyksen perusteita ei yksityiskohtaisesti selosteta mietinnössä.

Työryhmän arvio

Sisällölliseltä kannalta voidaan todeta, että vuoden 2010 uudistuksen johdosta syntynyt oikeustila oli lakivaliokunnan toteamin perustein ongelmallinen, vaikka tuo ongelmallisuus ei liittynyt sääntelyyn säännönmukaisesti vaan oli riippuvainen muutoksenhakutilanteesta. Sellaista oikeustilaa ei näin ollen voida pitää tavoiteltavana.

Muunlaiseen lopputulokseen voitaisiin päätyä esimerkiksi säätämällä koeajan tai valvonta-ajan alkamisesta toisin, pidentämällä valvonta-aikaa tai säätämällä, ettei valvonta-aika pääty koeajan päättyessä.

Näitä vaihtoehtoja arvioitaessa on ensinnäkin yhdyttävä lakivaliokunnan toteamukseen siitä, että muutoksenhakuoikeus ja kielto panna täytäntöön lainvoimaa vaille olevia tuomioita ilman tuomitun suostumusta ovat keskeisiä oikeusturvan takeita. Tämä puoltaa vahvasti sitä, että valvonta-aika tai ainakaan siihen sisältyvät velvollisuu-

det eivät ainakaan ilman tuomitun suostumusta ala ennen kuin tuomio on täytäntöönpanokelpoinen.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittava valvonta on rangaistusseuraamus. Valvonnan pidentäminen merkitsisi lähtökohtaisesti rangaistuksen koventamista, etenkin silloin, kun siihen sisältyy velvollisuuksia tai siihen liittyy jotakin muuta tuomitulle haitallista merkitystä. Rangaistuksen ankaroittamiseen prosessuaalisista syistä eli tässä sen vuoksi, että muutoksenhakutilanteisiin liittyvä ongelma ainakin vähenisi, on suhtauduttava varsin pidättyväisesti, ellei siihen ole painavia syitä. Muutoksenhakutilanteisiin liittyvä ongelma ei ilmeisesti ratkeaisi valvonta-ajan melko lyhyellä pidentämisellä eli vuoden ja kuuden kuukauden mittaiseksi. Koeajan pidentäminen valvonta-ajan kohdentamista koskevien ongelmien ratkaisemiseksi ei tule kysymykseen.

Arvioitavaksi jää, onko valvonta-ajan päättyminen koeajan päättyessä ilmeisen tarpeellista. Tämän puolesta voidaan katsoa puhuvan sen, että järjestelmä olisi yksinkertaisempi ja helpompi hahmottaa, jos valvonta ja koeaika päättyisivät samaan aikaan. Tämä olisi merkityksellistä siitäkkin syystä, että koeajan päättyessä ehdollisen vankeusrangaistuksen keskeisin elementti, vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon uhka, lakkaa, jos tuomittu ei ole sen aikana syyllistynyt uuteen ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavaan rikokseen. Voitaisiin pitää luontevana, että tällöin päättyisi myös oheisseuraamuksena tuomittu valvonta sisällöllisine velvollisuuksineen. Rikoslain 2 b luvun 3 §:n 1 momentin säännöksen siitä, että rangaistus raukeaa, jos sitä ei luvun 5 §:n mukaisesti määrätä täytäntöön pantavaksi, voidaan sanoa puhuvan tällaisen ratkaisun puolesta.

Toisaalta koeajalla ja valvonnalla on erilaiset funktiot eikä niiden sisältöjä ole yhdistetty toisiinsa. Koeaika sisältää olennaisesti ehdollisena tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon uhan. Valvonta puolestaan sisältää uusien rikosten ehkäisemiseen tähtäävää kontrollia ja tukitoimia. Koeajan täytäntöönpanouhkineen voidaan sanoa vaikuttavan seuraamusjärjestelmässä periaatteessa moniin kysymyksiin. Valvonnalla ei tällaista merkitystä niinkään ole. Koeajan lakkaaminen ei sellaisenaan vaikuta siihen, ovatko uusien rikosten ehkäisemiseen tähtäävät kontrolli- ja tukitoimet edelleen tarpeen vai eivät. Tätä ilmentää myös se, että valvonta on lakkautettavissa kuuden kuukauden kuluttua, jos tarvetta sille ei enää ole. Tällaista mahdollisuutta ei liity koeaikaan, mikä on ymmärrettävää ottaen huomioon sen luonteen ja tarkoituksen. Mitä tulee rikoslain 2 b luvun 3 §:n 1 momentin säännökseen rangaistuksen raukeamisesta, voidaan todeta, että vasta syyttäjällä olevan vuoden reagointiajan jälkeen tiedetään varmuudella, voiko ehdollinen vankeus tulla täytäntöön pantavaksi vai ei. Myöskään oheisseuraamuksena tuomitun sakon tai yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano ei pääty koeajan päättyessä. Sen puolesta, että valvonta päättyisi koeajan päättyessä,

saattavat puhua jotkin täytäntöönpanoa koskevat tarkoituksenmukaisuussyt. Sellaiset eivät kuitenkaan ole etusijalla ratkaistaessa arvioitavana olevaa kysymystä.

Kaiken kaikkiaan pakottavia syitä siihen, että valvonnan tulisi lakata koeajan päättyessä, ei voida katsoa olevan.

Kun myöskään säännöstä, joka antaisi ilmeisen aiheen katsoa, että valvonta lakkaa koeajan päättyessä, ei ole, riittäviä syitä asiaa koskevan säännösehdotuksen tekemiseen ei tässä yhteydessä vaikuta olevan.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten uudistamisen yhtenä tavoitteena on, että rangaistukset ankaroituisivat vastaavalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin vaihtelee. Oheisseuraamuksille voidaan kehittää nykyistä vaativampaa sisältöä, joka tekee ehdollisesta vankeudesta tuomitulle konkreettisemmän seuraamuksen. Aktiivinen puuttuminen rikosentekijän elämäntilanteeseen voi sisältää sekä seuraamusjärjestelmän antamaa tukea ja kuntoutusta että hänen ohjaamistaan yhteiskunnan peruspalveluihin. Tällaisella puuttumisella pyritään vähentämään rikosten uusimista. Myös nykyisten oheisseuraamusten käyttöä voidaan lisätä. Näillä keinoilla on mahdollista pienentää ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä eroa seuraamusten ankaruutta vertailtaessa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, nuorisorangaistus ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta sekä ehdonalaiseen vapauteen päässeeseen valvonta.

Yhdyskuntaseuraamukset on otettu rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmäämme yksittäin 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Ehdollisen vankeuden ja ehdonalaisen vapauden valvontaa on tosin käytetty jo aiemmin. Kustakin seuraamuksesta säädettiin pitkään rikoslain ohella omissa erityislaeissaan. Kuten edellä jaksossa 1 on todettu, yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevassa vuoden 2015 uudistuksessa

erityislaeissa ollut yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskenut sääntely koottiin lakiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.

Koska laki on luonteeltaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskeva koiva kodifikaatio, mahdollisia uusia yhdyskuntaseuraamuksia koskeva täytäntöönpanosääntely on ensi sijassa perusteltua sijoittaa siihen.

Nykyisellään valvonta voidaan tuomita alle 21-vuotiaana rikoksen tehneelle tuomittavan ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Ehdollista vankeutta voitaisiin tehostaa ulottamalla valvonta koskemaan myös tätä vanhempia rikoksentekejiä. Säädetäessä valvonta seuraamukseksi myös rikoksen 21 vuotta täyttäneinä tehneille herää kysymys siitä, kehitetäänkö yleinen, rikoksentekejän iästä riippumaton valvonta vai säädetäänkö aikuisia koskevasta valvonnasta omat säännöksensä.

Nuorten valvonta on tärkeä osa seuraamusjärjestelmää, ja se on toiminut asianmukaisesti. On perusteltua, että rangaistusjärjestelmässä otetaan huomioon nuoret erityisryhmänä. Rangaistusjärjestelmässä nuorten kohtelu on aikuisia lievempää ja enemmän erityispreventiivisesti suuntautunutta. Erityispreventiolla eli -estävyydellä tarkoitetaan rikoksentekejän henkilökohtaisten ominaisuuksien huomioon ottamista siten, että seuraamus ehkäisisi rikosten uusimista mahdollisimman tehokkaasti. Nuorista 15–17-vuotiaat ovat myös lastensuojelujärjestelmän piirissä. Lastensuojelulaki (417/2007) sisältää myös 18–20-vuotiaita nuoria koskevaa sääntelyä.

Lapsen etu on kansainvälisten sopimusten mukaisesti lapsia koskevan sääntelyn ja viranomaistoiminnan lähtökohta.

Nuoria koskeva valvonta on siten perusteltu. Toisaalta ei ole perusteltua, että nuoria ajatellen kehitetty valvontajärjestelmä yleistetään ja laajennetaan sellaisenaan koskemaan myös aikuisia.

Nuorten valvonta tarjoaa kuitenkin perusrakenteen ja elementtejä, joita voidaan hyödyntää aikuisten – 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneiden – valvonnassa. Aikuisten valvontajärjestelmää kehitettäessä on myös otettava huomioon seuraamusjärjestelmän kokonaisuus sekä siihen liittyvät mahdolliset aukkokohdat ja kehittämistarpeet. Aikuisten valvonta perustuisi siihen, että aikuisten rikollisuuteen puututtaisiin valvontaan sisällytettävien rikosten uusimisen ehkäisyyn tähtäävin keinoin riittävän aikaisessa vaiheessa.

Näin ollen on päädytty siihen, että rikoslain ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaan 6 luvun 10 §:ään otettaisiin säännös 21 vuotta täytettyään rikokseen syylistyneen valvonnasta. Valvonnan täytäntöönpanossa sovellettaisiin yhdyskuntaseu-

raamusten täytäntöönpanosta annetun lain valvontaa koskevia säännöksiä, kuitenkin siten, että sääntelyä täydennettäisiin säännöksillä, jotka koskisivat nimenomaan aikuisten valvontaa. Keskeisin tällainen täydennys koskisi valvonnan sisältöä koskevaa 60 §:ää. Nuorten valvonta voi pykälän 1 momentin mukaan sisältää valvontatapaamisia sekä tehtäviä ja ohjelmia. Aikuisvalvontaan voisi lisäksi sisältyä enintään 30 tuntia sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämää kuntoutusta tai avohoitoa. Usein kysymyksessä olisi käytännössä päihdekuntoutus tai avohoitona järjestettävä päihdehoito.

Rikoslain sääntely

Rangaistuksen oikeuttamista, tavoitteita ja tarkoitusta koskevassa keskustelussa on tapana erottaa toisistaan rikoksen ja rangaistuksen oikeudenmukaista suhteellisuutta painottava perustelu ja toisaalta rangaistuksen puolustettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta rikosten ehkäisemisen kannalta painottava preventionäkökulma. Uusien rikosten ehkäisemisessä voidaan puolestaan erottaa kaksi näkökulmaa: erityisesti tuomittavan henkilön uusimisriskin kannalta rankaisemista arvioiva erityisestävä ja rangaistusten vaikutusta yleiseen lainkuuliaisuuteen painottava yleisestävä lähestymistapa. Nämä näkökulmat eivät sulje toisiaan pois.

Valvonta on rangaistus, lähemmin todettuna ehdollisen vankeuden oheisseuraamus. Oheisseuraamuksilla on kahtalainen tehtävä: niillä voidaan ankaroittaa itse perusseuraamusta, jolloin ne ovat keino toteuttaa rangaistuksen määräämisessä vaikuttavaa suhteellisuusperiaatetta aiempaa tarkemmin. Mutta oheisseuraamuksiin voidaan liittää myös sosiaalistava ulottuvuus, jolloin niiden käyttöä ohjaa ennen kaikkea pyrkimys aiempaa tehokkaampaan erityisestävään vaikuttamiseen. Ehdollisen vankeusrangaistuksen nykyisistä oheisseuraamuksista oheissakko palvelee ensin mainittua tavoitetta, nuorille määrättävä valvonta ennen kaikkea jälkimmäistä tavoitetta. Yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamuksena perustuu suhteellisuusperiaatteen, mutta siinä voidaan nähdä myös erityisestäviä piirteitä.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoo, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. ”Rangaistuksen riittämättömyys” viittaa kriteerinä lähinnä rikoksen sovittamisen, suhteellisuusperiaatteen ja yleisen lainkuuliaisuuden vaatimukseen, mutta siinä voidaan siis nähdä myös tuomittavana olevaan rikoksentekijään liittyvää näkökulmaa.

Saman pykälän nuorten valvontaa koskevan 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä puolestaan todetaan, että rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. ”Tekijän sosiaalisen selviytymisen edistäminen” ja ”uusien rikosten ehkäiseminen” ovat luonteeltaan varsin vahvasti erityisistä säännöksen soveltamiskriteereitä. Seuraamuksen tuomitsemisessa ehdollisen vankeuden ”tehosteeksi” voidaan nähdä niin rikoksen ja rangaistuksen oikeaan suhteeseen kuin rikollisuuden ehkäisyynkin liittyvää vivahdetta.

Tältä pohjalta voidaan kysyä, tulisiko aikuisten valvontaa koskevan rikoslain säännöksen sisältää ehdollisen vankeuden riittämättömyyttä rangaistuksena koskevia elementtejä – kuten muissa aikuisia koskevissa oheisseuraamuksissa rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan – vai painottua erityisesti, kuten nuorten valvontaa koskeva rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentti. Kysymys liittyy toisaalta myös siihen, mihin kohderyhmään valvonnan tarpeita voisi erityisesti liittyä ja mikä olisi valvonnan sisältö, samoin kuin valvonnan ja sen soveltamisalan suhteisiin muihin seuraamusvaihtoehtoihin. Estettä ei olisi myöskään yhdistää rangaistuksen tavoitteita koskevia näkökulmia kyseisessä säännöksessä.

Nuorten valvontaa voidaan käyttää ehdollisen oheisseuraamuksena varsin laajasti. Valvontaan tuomitsemiselle ei säännöksen mukaan ole juurikaan rajoitteita, vaan sen edellytyksenä ovat ehdollisen vankeuden ohella edellä selostetut tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat. Väilillisesti reunaehdoja asettavat lajinvalintatilanteet ehdollisen ja valvonnan sekä muiden mahdollisesti kysymykseen tulevien seuraamusvaihtoehtojen välillä.

Aikuisten valvonnan perustelut ja edellytykset

Uutta aikuisten valvontaa koskevaa sääntelyä valmisteltaessa on myös otettava huomioon ehdollisten vankeustuomioiden määrä ja tiedot siitä, kuinka nykyisiä oheisseuraamuksia käytetään esimerkiksi ehdollisen vankeuden pituuden kasvaessa tai rangaistuskertaisuuden perusteella. Lisäksi on otettava huomioon tiedot siitä, minkälaisia rikostyyppikohtaisia eroja oheisseuraamusten käytössä mahdollisesti on. Myös kustannusnäkökulmaan on kiinnitettävä huomiota; ei ole esimerkiksi ajateltavissa, että valvonta liitettäisiin kaikkiin Suomessa vuosittain tuomittaviin noin 13 000 ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Voidaan katsoa, että aikuisten valvontaa ei ole tarpeen ottaa käyttöön ainakaan yksinomaan ehdollisen rangaistuksen riittämättömyyttä koskevin perustein. Ehdollisen rangaistuksen tuntuu voida tehostaa oheissakolla, mille ei ole rikoslain 6 luvun

10 §:n 1 momentin säännöksessä asetettu muita rangaistuskokonaisuutta koskevia rajoituksia kuin pelkän ehdollisen rangaistuksen riittämättömyys rikoksesta seuraavana rangaistuksena. Kuten edellä on todettu, yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamukseksi on rajattu tarkemmin ja sen edellytykset ovat osin erilaiset. Käytännössä on olennaista, että yhdyskuntapalvelun aina liittyvä soveltuvuusedellytys sulkee seuraamuksen ulkopuolelle monet vakavasti päihdeongelmaiset.

Aikuisten valvonnan lähtökohdaksi voidaan ottaa se erityisestävä kriteeri, että valvonta on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään valvontatapaamisilla, mahdollisesti päihdehoitoa sisältävillä tukitoimilla sekä Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyöllä. Kun valvontaa ei voida liittää kaikkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin, täytyy valvonnan tarpeen edellytyksiä edelleen täsmentää. Valvonta tulee suunnata tapauksiin, joissa sille voidaan katsoa olevan erityinen tarve. Tässä vaikuttavat paitsi uusien rikosten todennäköisyys, myös niiden vakavuus. Muita arvioinnissa vaikuttavia tekijöitä ovat henkilön elämäntilanne ja mahdollisuudet puuttua siihen valvonnan tarjoamin keinoin. Koska valvonnalla pyritään estämään rikosten uusimista, on kysyttävä, mitkä tekijät merkityksellisellä tavalla viittaavat rikosten uusimisen todennäköisyyteen. Tältä osin voidaan ensinnäkin kiinnittää huomiota siihen yleiseen tutkimustietoon, jonka mukaan ehdollinen vankeusrangaistus on uusimisenäkökulmasta kohtalaisen tehokas – selvälle enemmistölle ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista tällainen tuomio jää ainoaksi. Voidaan siis todeta, että tilastollisesti suurimmassa osassa ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista erityisestävää tarvetta valvonnalle ei olisi.

Toista ääripäätä edustavat tilanteet, joissa henkilölle on tuomittu useita ehdollisia rangaistuksia ja joissa hänen elämäntilanteensa on sellainen, että uusia rikoksia on varsin todennäköisesti odotettavissa. Jos tähän elämäntilanteeseen liittyy vaikea päihdeongelma, hän voi olla soveltumaton oheisseuraamuksena suoritettavaan yhdyskuntapalveluun sekä lyhyen ehdottoman vankeusrangaistuksen asemesta tuomitavissa olevaan yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen. Valvonnalle onkin todennäköisesti korostetuin tarve tilanteessa, jossa henkilö on jo aiemmin tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja hänen rikoskäyttämistään ohjaa vaikea päihdeongelma. Kun päihdeongelma muodostaa varsin merkittävän uusimisriskiä lisäävän tekijän, valvonnan sisällöllä on syytä pyrkiä puuttumaan ongelmaan.

Hoidollisiin elementteihin rikosoikeudellisen seuraamuksen yhteydessä liittyy laaja kysymysjoukko. Ensinnäkään rangaistusseuraamus ei voi olla pakkohoitoa. Toiseksi rikosoikeudellisen seuraamuksen ratkaisevana perusteena ei voi olla tekijän henkiseen ja terveydentilaan liittyvä seikka. On myös selvää, ettei sosiaali- ja terveystalouden tarjoaminen ole ensisijaisesti rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän tehtävä. Rikosten tekeminen kytkeytyy kuitenkin niin voimakkaasti sosiaalisiin ongelmiin ja erityisesti päihteiden ongelmakäyttöön, että seuraamusjärjestelmää kehitettäessä on

otettava huomioon myös mahdollisuus vähentää uusintarikollisuutta parantamalla rikosentekijän sosiaalista tilannetta ja sisällyttämällä seuraamuksiin esimerkiksi päihdeongelman lieventämiseen tähtäävää sisältöä.

Ei kuitenkaan ole välttämätöntä, että uusien rikosten tekemisen riskin taustalla olisi päihdeongelma tai mikään muukaan erityinen fyysinen tai psyykinen ongelma. Henkilö voi syyllistyä toistuvasti esimerkiksi väkivalta- tai seksuaalirikokseen ilman tällaista ongelmaa. Mitä riski-indikaattorit missäkin yhteydessä voivat olla, on oma kysymyksensä.

Edellä sanotun pohjalta valvonnan tarpeen arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja voisivat olla ainakin rikoksen vakavuus, rikoksen jo tapahtunut uusiminen, rikokseen johtaneet syyt ja tekijän henkilökohtaiset olot.

Voidaan arvioida sitä, missä määrin näiden seikkojen tai joidenkin niistä tulisi joko yhdessä tai erikseen voida johtaa valvontaseuraamukseen. Luonnollisesti seuraamuksen määräämisen muutkin edellytykset osaltaan rajaavat seuraamuksen soveltamisalaa.

Valvonnan tarpeellisuuteen voidaan varsin perustellusti päätyä etenkin silloin, kun henkilö on jo aikaisemmin toistuvasti tuomittu ehdollisiin vankeusrangaistuksiin. Työryhmä on erityisesti keskustellut siitä, tulisiko valvonta voida tuomita oheisseuraamukseksi myös tapauksissa, joissa on kyse ensimmäisestä, käytännössä pitkästä ehdollisesta vankeusrangaistuksesta. Tällekin ratkaisulle olisi esitettävissä perusteita. Yksi esimerkki olisi tilanne, jossa törkeästä pahoinpitelystä tai seksuaalirikoksesta ensikertaiselle tekijälle tuomitaan ehdollista vankeutta, jolle olisi perusteltua saada nykyistä konkreettisempaa sisältöä.

Näissä tilanteissa käytössä on toisaalta ehdolliseen liitettävänä lisätehosteina sekä oheissakko että yhdyskuntapalvelu. Jälkimmäisen käyttöalaa ja tuntuvuutta ehdotetaan esityksessä lisäksi tehostettavaksi tuntimääriä korottamalla. Nämä lisätehosteet ovat käytössä myös ensikertalaisia tuomittaessa. Työryhmä päätyi suosittamaan valvonnan suuntaamista tilanteisiin, joissa käsillä on korostettu rikosten toistamisen riski. Merkittävin tuon riskin arvioinnin peruste ovat yleensä aikaisemmat rikokset. Siten myös valvonnan keskeiseksi käyttöehdoksi esityksessä asetettaisiin tekijän aikaisempi rikollisuus. Valvonta tulisi käytettäväksi, jos se katsotaan tarpeelliseksi uusien rikosten ehkäisemiseksi, kun otetaan huomioon ”tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa sekä rikokseen johtaneet syyt.” Kyseessä olisi näiden perusteiden yhteisarviointi. Niiden kaikkien tulisi olla käsillä samanaikaisesti.

Sääntelyn valmistelussa on arvioitu, että tuomittaessa 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehnyt ehdolliseen vankeusrangaistukseen, valvontaan tuomittaisiin oheisseuraamuksena vuosittain noin 300–500 tapauksessa.

Uuden aikuisille tarkoitetun valvontaseuraamuksen lisäksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää ehdotetaan tehostettavaksi siten, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärää nostettaisiin 90:stä 120:een. Yhdyskuntapalvelutuntien enimmäismäärän korotus olisi varsin olennainen. Myös tämä vähentäisi ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä kynnystä.

Aikuisia koskevan valvonnan säätäminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi merkitsee sitä, että lajinvalintatilanteet ehdollisen vankeuden, sen oheisseuraamusten ja jossain määrin ehdottoman vankeuden ja sen asemesta tuomittavien yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen välillä lisääntyvät. Yksi tähän yhteyteen liittyvä kysymys on se, voidaanko ehdollisen vankeuden ohella tuomita vain yksi vai useampi oheisseuraamus. Tältä osin ehdotetaan, että olisi mahdollista tuomita oheisseuraamuksena sekä sakko että valvonta. Tämä koskisi sekä aikuisvalvontaa että nuori-
sovalvontaa. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös rikoslain 6 luvun 10 §:ään.

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

Aikuisten valvontaan sovellettaisiin, mitä laissa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta säädetään nuorten valvonnasta. Aikuisten valvontaan voisi lisäksi sisältyä kuntoutusta tai avohoitoa. Ehdotettavaan valvontaan sovellettaisiin myös yhdyskuntaseuraamuksia koskevia lain yleissäännöksiä. Siltä osin kuin aikuisvalvontaa ja nuori-
sovalvontaa koskeva sääntely eroaisivat toisistaan, erot ilmenisivät säännöksistä.

Yhdyskuntaseuraamukseen tuomitsemista edeltää seuraamusselvityksen tekeminen. Nuorten valvonnan osalta selvittelytoimenpiteistä säädetään laissa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010). Aikuisvalvontaa koskevan seuraamusselvityksen tekemisestä ei ole perusteltua säätää mainitussa laissa, vaan aikuisvalvontaa koskevaa seuraamusselvitystä koskeva sääntely on syytä ottaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaan yleislakiin. Sen seuraamusselvitystä koskevaa 10 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi asiaa koskevilla säännöksillä.

Aikuisten valvontaan tuomitseminen ei, kuten ei nuorten valvontaankaan tuomitseminen, olisi riippuvainen tuomittavan suostumuksesta tähän seuraamukseen. Aikuisten valvontaan voisi kuitenkin edellä mainituin tavoin sisältyä kuntoutusta tai hoitoa. Tällainen kuntoutus tai hoito edellyttää normaalisti toimenpiteen kohteen suostumusta. Tämän vuoksi suostumus tarvittaisiin myös tällaisen kuntoutuksen tai hoidon sisällyttämiseen aikuisvalvontaan. Se, suostuuko rikoksesta epäilty kuntoutuksen tai avohoi-

don sisällyttämiseen valvontaansa, selvitetäisiin seuraamusselvityksessä, mistä otettaisiin maininta 10 §:ään.

Lain 11 §:ssä säädetään, että jos Rikosseuraamuslaitos pitää rikoksesta epäiltyä soveltuvana suorittamaan ehdollista vankeutta valvottuna, seuraamusselvitykseen liitetään rangaistusajan suunnitelma, josta tulee käydä ilmi pykälässä mainitut seikat. Tämä soveltuisi myös aikuisten valvontaan.

Aikuisten valvonnan sisältöön soveltuisi myös, mitä valvonnan sisällöstä säädetään nuorten valvonnan osalta lain 60 §:ssä. Valvonta sisältäisi siten aikuisillakin valvontatapaamisia, tehtäviä ja ohjelmia. Aikuisten valvontaan voisi kuitenkin sisältyä myös kuntoutusta tai avohoitoa.

Kuntoutus tai avohoito integroitaisiin aikuisten valvontaan siten, että niihin sovellettaisiin lähtökohtaisesti samoja sääntöjä kuin normaalitilanteessa rikosoikeudellisen järjestelmän ulkopuolella. Aikuisvalvontaa koskevalla sääntelyllä ei luotaisi uusia kuntoutuksia tai avohoitoja, vaan aikuisvalvontaan sisältyväksi toiminnaksi luettaisiin enintään 30 tunnin osalta tällaisen yhteiskunnan normaalipalvelun hyödyntäminen. Sääntely ei loisi valvottaville mitään etusijaa kysymyksessä oleviin palveluihin. Myös aikuisvalvontaan sovellettaisiin kuitenkin muiden yhdyskuntaseuraamusten tavoin lain 12 §:ää, joka koskee Rikosseuraamuslaitoksen yhdessä sosiaali- ja terveysturvaviranomaisten kanssa tapahtuvaa tukitoimien yhteensovittamista. Valvonnan sisältöä koskevaa 60 §:ää täydennettäisiin säätämällä siitä, että edellä mainittu kuntoutus tai hoito voi olla osa aikuisvalvontaa.

Kuntoutukseen ja hoitoon liittyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Rikosseuraamuslaitoksella olisi kuitenkin oikeus saada tarpeelliset tiedot siitä, onko valvottava osallistunut rangaistusajan suunnitelmassa todetuin tavoin kuntoutukseen tai hoitoon. Lain 31 §:n säännökset mahdollistavat tämän.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään myös yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyvien velvollisuuksien rikkomisen seuraamuksista. Tähän liittyviä kysymyksiä ovat 1) mikä muodostaa velvollisuuden rikkomisen, 2) mitä seuraamuksia siitä voi olla ja 3) minkälainen on asiaa koskeva menettely. Perussäännökset asiasta ovat lain 25–26 §:ssä, joiden ohella laissa on asiasta seuraamuskohdattavia säännöksiä.

Törkeää velvollisuuksien rikkomista koskevan 26 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaan jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22,

38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Aikuisten valvontaan liittyvä merkittävä kysymys on se, mitä voi seurata velvollisuuksien törkeästä rikkomisesta. Yhdyskuntapalvelussa ja valvontarangaistuksessa seurausena voi olla suorittamatta olevan rangaistuksen muuntaminen vankeudeksi. Nuorten valvonnassa tällaista mahdollisuutta ei ole, mutta seuraamuksena voi olla valvonta-ajan pidentäminen enintään kuudella kuukaudella. Voidaan ajatella, että aikuisten valvonnassa velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksen tulisi olla tuntuvampi kuin nuorten valvonnassa. Yhdyskuntapalveluun ja valvontarangaistukseen liittyvän muuntomahdollisuuden kaltaisen järjestelmän liittäminen aikuisvalvontaan ei ainakaan sellaisenaan käy päinsä, koska valvonta ei sisällä sentyyppistä sisäänrakennettua suhteutusta vankeusaikaan kuin yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus.

Suomalainen ehdollisen vankeuden tuomitsemista koskeva järjestelmä ei myöskään rakennu siten, että vankeusrangaistuksen ehdollisuus varmistuu vasta sitten, kun ehdolliseen vankeuteen liitettävän erityisehdon kuten valvontaan osallistumisen on todettu onnistuneesti toteutuneen. Vaikka jonkinlainen muuntoseuraamus on kehitettävissä, riittäviä syitä muunlaisen järjestelmän omaksumiseen kuin nuorten valvonnassa on, ei katsota ainakaan tässä vaiheessa olevan.

Aikuisten valvontaan sovellettaisiin siten samoja reagoitikeinoja velvollisuuksien rikkomistilanteissa kuin nuortenkin valvonnassa: huomautusta, varoitusta ja valvonta-ajan pidentämistä. Käytettävissä olisi myös nouto valvontatapaamiseen tai vastaavanselitykseen tilaisuuteen lain 24 §:n mukaisesti.

Sähköinen valvonta

Sähköisen tai teknisen valvonnan käyttötapoja on nykyään paljon. Rangaistusten täytäntöönpanossa sähköistä valvontaa on Suomessa käytetty runsaan vuosikymmenen ajan. Terminologia on edelleen osittain vakiintumatonta; lainsäädännössä käytetään lähinnä teknisiä valvontavälineitä kuvaavia nimityksiä – esimerkiksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 43 §:ssä. Koska kysymys ei ole poliisilaisissa (872/2011) tarkoitettusta teknisestä valvonnasta, rangaistusten täytäntöönpanossa on selvintä käyttää sähköisen valvonnan käsitettä.

Ensimmäinen sähköisen valvonnan toteutustapa oli vuonna 2006 voimaan tulleeseen vankeuslakiin perustunut Rikosseuraamuslaitoksen ja valvottua koevapautta suorittavan vangin yhteydenpito vangin haltuun annettua matkapuhelinta käyttäen. Tämän

jälkeen sähköistä valvontaa on rangaistusten täytäntöönpanossa jatkuvasti lisätty, ja sitä on myös laajennettu uusiin käyttötilanteisiin. Merkittävin yksittäinen askel oli sähköiseen valvontaan perustuvan rikosoikeudellisen seuraamuksen, valvontarangaistuksen, käyttöönotto vuonna 2011. Tämän jälkeen sähköinen valvonta laajennettiin koskemaan kaikkia koevapaudessa olevia vankeja, ja sen käyttö mahdollistettiin myös avolaitokseen sijoitettujen vankien sekä poistumislupien valvonnassa. Samaan aikaan alan teknologinen kehitys on ollut nopeaa ja se on myös tuonut seuraamusjärjestelmään uusia sähköisen valvonnan toteutustapoja.

Työryhmä on pohtinut sähköisen valvonnan tarvetta myös ehdotettavassa oheisseuraamuksessa. Sähköinen valvonta on hinnaltaan suhteellisen edullista, ja sen voimakas yleistyminen onkin johtunut osittain kustannusten edullisuudesta vankeusrangaistukseen verrattuna. Samalla on saavutettu vapaudessa suoritettavan rangaistuksen tuomitulle tuomat sosiaaliset, taloudelliset ja psykologiset edut vankeuteen verrattuna. Näin on kuitenkin vain tilanteessa, jossa vaihtoehtona on ehdoton vankeus. Muissa tilanteissa voi olla vaarana seuraamusjärjestelmän aiheeton tiukentuminen sähköisen valvonnan vuoksi. Siksi sähköistä valvontaa tuleekin käyttää vain silloin, kun tuomitulle etukäteen laadittua päiväohjelmaa tai hänen liikkumistaan muuten on syytä suunnitelman noudattamisen varmistamiseksi valvoa. Esimerkiksi paikantava valvonta ilman, että sillä varmistettaisiin jonkin rangaistukseen sisältyvän velvollisuuden toteutuminen toisi järjestelmään valvottavan yksityisyyteen voimakkaasti puuttuvan valvonnan, jolla ei kuitenkaan olisi varsinaista tavoitetta.

Ehdotettava 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle tarkoitettu valvonta ei tulisi sisältämään sellaista säännöllistä viikko-ohjelmaa, jonka sähköinen valvonta olisi mielekästä. Sähköinen valvonta ei ole käytössä myöskään alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnassa. Tästä syystä työryhmä ei pidä tarpeellisenä ehdottamansa oheisseuraamuksen sähköistä valvontaa.

Voimaantulo

Lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian. Rikosseuraamuslaitoksessa käynnistettiin vuonna 2011 toiminnan kehittämis- ja tietojärjestelmähanke, jonka nimi on nyttemmin ROTI. Hankkeella luodaan Rikosseuraamuslaitokselle yksi yhteinen tietojärjestelmä, joka yhdistää nykyisen vankitietokannan ja yhdyskuntaseuraamusten Tyyne-tietojärjestelmän. Ehdotettava oheisseuraamus edellyttää muutoksia tietojärjestelmään.

Uuden järjestelmän arvioitu käyttöönottoajankohta on vuonna 2020. Tämän vuoksi on arvioitava, tehdäänkö tarvittavat muutokset olemassa oleviin tietojärjestelmiin vai vuonna 2020 käyttöön otettavaan uuteen tietojärjestelmään.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaisten olojensa ja rikokseen johtaneiden seikkojen perusteella tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Ehdotettava valvonta vastaisi sisällöltään muuten nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa, mutta 21 vuotta täytäneiden valvontaan ehdotetaan lisäksi mahdollisuutta avohoitoon tai kuntoutukseen.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin lisäksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärää 90 tunnista 120 tuntiin.

Ehdotettava uusi oheisseuraamus aiheuttaa tarvetta tehdä lähinnä lakiteknisiä muutoksia eräisiin muihinkin lakeihin kuin niihin, jotka nyt sisältyvät työryhmän ehdotukseen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Työryhmä ehdottaa 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneille ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi valvontaa. Ehdotettavan valvonnan sisältö olisi valvontatapaamisineen ja ohjelmineen muuten samanlainen kuin nuorilla, mutta se voisi lisäksi sisältää rangaistusta suorittavan avohoitoa tai kuntoutusta. Näissä olisi käytännössä yleensä kysymys päihdeongelman hoidosta, johon osallistuminen vaatisi rikoksesta epäillyn suostumuksen. Hoitoa voisi olla enintään 30 tuntia. Tavoitteena olisi epäillylle kuntalaisena kuuluvien yhteiskunnan normaalipalvelujen käyttö. Päihdepalvelujen tuntihinnat vaihtelevat noin 50–150 euron välillä, Rikosseuraamuslaitoksen käyttämien A-klinikoiden hinnat ovat noin 80 euroa tunnilta. Kuten edellä jaksossa 2.2.3 on todettu, kustannusten jakautuminen kuntien ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä käytännössä vaihtelee.

Ehdotettava yhdyskuntapalvelutuntien enimmäismäärän kasvattaminen 90:stä 120:een tuntiin nostaisi kustannuksia, joiden määrä riippuu osaltaan siitä, mitä tunteihin sisältyisi. Vuonna 2016 yhdyskuntapalvelua tuomittiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena 295 tapauksessa. Mediaanituntimäärä oli 60 tuntia.

Yhdyskuntapalvelutunnin hinta oli vuonna 2016 noin 32 euroa. Jos yhdyskuntapalvelua tuomittaisiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena ehdotetun uudistuksen jälkeen kaikkiaan 5–10 prosenttia enemmän kuin nykyään, voisi uudistuksen kustannusvaikutus olla enintään 60 000 euroa vuodessa.

Ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomittiin alioikeuksissa vuonna 2016 runsaat 12 700. Ehdotettavan 21 vuotta täyttäneiden valvonnan piiriin tulevien määrää on erittäin vaikea arvioida. Työryhmä on pitänyt lähtökohtana enintään 500 uutta valvon-

taa vuodessa. Usein yhdyskuntaseuraamusten käyttö on etukäteen arvioitu selvästi suuremmaksi kuin käyttö tosiasiaissa on.

Ehdotus aiheuttaisi uusien seuraamusselvitysten tarvetta. Kustannusten arvioinnissa on otettava huomioon, että seuraamusselvityksiä tehdään enemmän kuin ehdollisen valvontoja tuomitaan.

Kustannusten arvioinnissa on otettava huomioon myös henkilöstövaikutukset. Aikuisien valvottavien ryhmä on todennäköisesti moniongelmaisempi ja siten seuraamuksen täytäntöönpanossa vaativampi kuin nuorten. Kustannusten arvioinnissa on siis hyvin paljon epävarmuustekijöitä.

Ehdotuksella voi olla myös Rikosseuraamuslaitoksen kustannuksia vähentävä vaikutus. Tällainen syntyy vankipäivien kustannuksissa, jos uutta ehdollisen ja valvonnan yhdistelmää aletaan tuomita tilanteissa, joissa nykyään tuomitaan ehdotonta vankeutta.

Jos ehdotettavia 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneiden valvontoja tuomittaisiin vuosittain 500, niiden hinnaksi voisi tulla seuraamusselvitys mukaan luettuna noin 1 875 000 euroa vuodessa (500 x 3750 euroa). Yksittäisen valvontaseuraamuksen hinta on laskelmassa arvioitu jonkin verran korkeammaksi kuin nykyisen nuorten valvonnan sillä perusteella, että valvontaan määrättävät aikuiset todennäköisesti tarvitsevat intensiivisempiä ja monipuolisempia tukitoimia kuin nuoret.

Päihdekuntoutus aiheuttaisi uusia kustannuksia, mutta hoitoa ei tulisi kaikille 500:lle. Enimmillään tunteja olisi 30 x 500 eli 15 000. Jos päihdehoidon kustannukset lasketaan A-klinikoiden nykyisen tuntihinnan perusteella, kustannukset olisivat tällöin 15 000 x 80 eli 1 200 000 euroa. Kaikille ei todennäköisesti määrättäisi 30 hoitotuntia, joten on realistisempaa käyttää arviossa 25 tuntia (500 x 25 x 80), jolloin kustannukset jäisivät noin miljoonaan euroon.

Myös valvontaseuraamukseen johtamattomat seuraamusselvitykset on otettava arviossa huomioon. Jos tällaisia olisi vuosittain 500, kustannukset ovat 500 x 644 eli 322 000 euroa.

Yhteensä valvontaan sisältyvien tapaamisten ja ohjelmien sekä päihdekuntoutuksen yms. kustannukset olisivat näin arvioituina runsaat 3 200 000 euroa vuodessa.

Ehdollisen vankeuden tehostamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2018. Lainsäädännön muutokset aiheuttavat uusia menopaineita aikaisintaan vuonna 2019. Ehdotusten voidaan katsoa yleensä ankaroittavan lain-

säädäntöä nykyisestä. Sovellettavan lainsäädännön tulee olla rikoksen tekohetkellä voimassa. Lainsäädännön voimaantulon ajankohta vaikuttaa siis kustannusvaikutusten alkamiseen.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetun ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi tuomittavissa olevan valvonnan tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäiseminen. Seuraamus olisi mahdollinen erityisesti sellaisissa ehdollisen vankeuden tuomitsemisen tilanteissa, joissa riskin uusien rikosten tekemisestä voidaan katsoa olevan huomattava. Tällöin seuraamus vähentäisi uusintarikollisuutta ja merkitsisi osaltaan rikollisuudesta johtuvien haittojen vähenemistä tai syntymättä jäämistä.

Vaikka kyse on rangaistuksesta, sillä saattaa olla tuomitulle myös positiivista merkitystä, sillä valvonnan sisällöllä voidaan pyrkiä kohentamaan tuomitun tilannetta. Esimerkiksi valvontaan sisällytettävissä olevalla päihdekuntoutuksella voidaan olettaa olevan tällaista merkitystä.

Sekä uusi valvontaseuraamus että ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän lisääminen merkitsevät myös ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen korkeaksi koetun portaan alentamista.

Ehdotetut oheisseuraamukset antavat rangaistukselle mielekästä ja tuomitun elämähallintaa rakentavaa sisältöä sekä lisäävät rangaistuksen konkreettisuutta. Näin ehdotukset täydentävät ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvää seuraamusjärjestelmäämme asianmukaisella tavalla.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 25.11.2016 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää mahdollisuuksia tehostaa ehdollisen vankeusrangaistuksen vaikuttavuutta sekä keinoja vähentää ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä porrastusta. Työryhmän asettaminen perustui pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategiseen hallitusohjelmaan.

Työryhmässä oli edustajat oikeusministeriöstä, sisäministeriöstä, Helsingin syyttäjänvirastosta, Vantaan käräjäoikeudesta, Rikosseuraamuslaitoksesta, Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista sekä Suomen Asianajajaliitosta.

Oikeusministeriö määräsi työryhmän toimikaudeksi 1.12.2016–1.10.2017, mutta pidentä sitä 11.9.2017 tekemällään päätöksellä vuoden 2017 loppuun.

Työryhmä kokoontui 11 kertaa. Rikosseuraamuslaitos toteutti työryhmän pyynnöstä kaksi Rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksille ja yhdyskuntaseuraamustoimistoille osoitettua webropol-kyselyä. Työryhmä on kuullut asiantuntijoina erityisasiantuntija Pia Anderssonia Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja yliopettaja Sonja Holopaista Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksesta sekä lääkintöneuvos Helena Vormaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Rikoslaki

6 luku Rangaistuksen määräämisestä

10 §. *Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset.* Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan 10 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostettaisiin 90 tunnista 120 tuntiin.

Oheisseuraamuksen enimmäistuntimäärän nostaminen merkitsisi mahdollisuutta tuomita aikaisempaa tuntuvampi ehdollinen vankeusrangaistus erityisesti hyvin vakavissa teoissa. Samalla ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä koettu huomattava ero pienenis. Ehdotettava 120 tunnin yhdyskuntapalvelu vastaa vankeudeksi muunnettuna 120 päivää eli neljää kuukautta vankeutta.

2 momentti. Momentissa säädettäisiin rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille tarkoitusta uudesta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksesta eli valvonnasta. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat.

Valvontaan tuomitseminen edellyttäisi pykälän 2 momentin mukaan ensinnäkin sitä, että henkilö tuomitaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Toiseksi valvontaan tuomitseminen edellyttäisi, että valvonta on säännöksessä mainituin tavoin tarpeellista uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Tarpeellisuutta arvioitaessa otettaisiin säännöksestä ilmenevin tavoin huomioon kolme seikkaa: tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat. Käytännössä tämä tarkoittaa ensikertaisten syytettyjen rajaamista valvonnan ulkopuolelle ja sitä, että tekijän henkilökohtaisissa oloissa on oltava jotakin valvonnan tarvetta aiheuttavaa. Lisäksi on otettava huomioon laajasti määritelty peruste, rikokseen johtaneet seikat. Jokainen näistä perusteista voi toisaalta sisältää monia asioita. Tuomioistuin punnitsee kunkin perusteen piiriin kuuluvia näkökohtia ja arvioi huomioon otettavia perusteita kokonaisuutena valvonnan tarpeen kannalta.

Uusiin rikoksiin syyllistymisen riskin käytännössä merkittävämpänä indikaattorina voidaan pitää tekijän aikaisempaa rikollisuutta. Merkittävää on tällöin aikaisemmin syyksi luettujen rikosten lukumäärä, rikosten vakavuus ja laatu, rikoksiin syyllistymisen tiheys ja tekoajankohdat sekä aktiivisen rikosten tekemisen vaiheen sijoittuminen lähelle nykyhetkeä. Edellytettävää aikaisempaa rikollisuutta ei määritellä säännöksessä tarkemmin, vaan se on samalla tavalla yleisluontoinen vaatimus kuin ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisessä lajinvalinnassa vaikuttava aikaisempi rikollisuus rikoslain 6 luvun 9 §:ssä.

Mitä useampiin rikoksiin henkilö on syyllistynyt ja mitä useammin hänet on rikoksista rangaistukseen tuomittu, sitä suurempana voidaan lähtökohtaisesti pitää myös riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Merkittävää on myös, kuinka vakavia ja minkä laatuista uudet rikokset saattaisivat olla. Rikosten vakavuus on yhteydessä myös suurempaan valvontaintressiin.

Rikoksentehtäjän henkilökohtaisilla oloilla tarkoitetaan tässä yhteydessä hänen sellaisia olosuhteitaan, joilla on merkitystä mahdollisen uusiin rikoksiin syyllistymisen kannalta. Kysymyksessä voivat olla esimerkiksi tekijän terveydentilaan tai hänen sosiaalisiin olosuhteisiinsa liittyvät seikat. Terveydentilaan liittyvistä henkilökohtaisista oloista käytännössä merkittävin on usein päihderiippuvuus. Joissakin tapauksissa kysymys saattaa olla mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. Rikoksiin syyllistymisen riskin näkökulmasta merkittäviä ovat myös henkilön sosiaaliset olosuhteet. Esimerkiksi syrjäytyneisyys voi olla yhteydessä rikoksiin syyllistymisen riskiin. Pitkään vakavista päihdeongelmista kärsineet ovat monesti myös vaikeasti syrjäytyneitä.

Säännösehdotuksessa mainitaan kolmantena valvonnan tarvetta aiheuttavana perusteena rikokseen johtaneet seikat. Rikokseen ovat voineet johtaa monenlaiset seikat. Niistä ovat tässä merkityksellisiä ne, joiden voidaan katsoa ilmentävän kohonnutta uusimisriskiä. Ne ovat samalla usein yhteydessä tekijän henkilökohtaisiin oloihin. Usein kyse on päihdeongelman ja rikosten välisestä yhteydestä. Jos sen sijaan rikokseen johtanut seikka oli luonteeltaan pikemmin juuri tuohon yksittäiseen rikokseen liittyvä (esimerkiksi rikostilanteen äkillisyys tai rikoksen poikkeuksellinen motivaatio-tausta), se ei ole tässä yhteydessä merkityksellinen.

Säännöksessä tarkoitettuun valvonnan tarpeellisuuteen vaikuttaa osaltaan se, olisiko valvonnalla sellaista sisältöä, että sillä voidaan vaikuttaa niihin seikkoihin, joiden perusteella uusimisriskin katsotaan olevan käsillä. Jos valvonnan sisällöllä ei ilmeisesti olisi vaikutusta näihin seikkoihin, valvontaa ei voitaisi pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla tarpeellisena. Valvonnalla on sen eri elementtien kautta yhtäältä kontrolloiva, toisaalta tukeva ja kuntouttava funktio. Kontrolloiva tarkoitus toteutuu muun muassa valvontatapaamisten kautta. Rikosseuraamuslaitos on kehittänyt erityyppisiä ohjelmia uusimisriskin vähentämiseksi. Myös rikosentekijän kuntoutus ja avohoito voisivat tulla kysymykseen. Valvonnan sisältö vaikuttaa todennäköisesti monenlaisiin riskitekijöihin. Rangaistusajan suunnitelmassa valvonnan sisältö esitetään konkreettisesti.

Valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen tuomitseminen edellyttää myös sen suhteuttamista sitä lähellä oleviin rangaistusvaihtoehtoihin ja niiden välistä lajinvalintaa. Kysymykseen tulevia rangaistusvaihtoehtoja voivat olla ehdollinen ja ehdoton vankeusrangaistus sekä ehdollinen vankeusrangaistus, jonka ohessa tuomittaisiin yhdyskuntapalvelu tai sakko. Koska lyhyehkön ehdottoman vankeuden sijasta voidaan niitä koskevien käyttöedellytysten mukaisesti tuomita yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus, myös nämä mahdollisuudet saattavat olla lajinvalinnassa esillä. Valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus voi tulla kysymykseen esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa nykyään tuomittaisiin pelkkä ehdollinen vankeusrangaistus tai jossain määrin sellaisissakin tilanteissa, joissa rangaistuskäytännön mukaan saatettaisiin tuomita ehdotonta vankeutta, tai jälkimmäisen asemesta yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus.

Tuomitseminen ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella sakkoon tai yhdyskuntapalveluun on sikäli samantyyppinen seuraamuskokonaisuus kuin ehdollinen vankeus ja sen tehosteeksi tuomittu valvonta, että näissä kaikissa on kysymys oheisseuraamuksen tuomitsemisesta ehdollisen vankeuden lisäksi. Oheisseuraamuksista yhdyskuntapalvelu on ankarampi kuin sakko, mikä ilmenee myös siinä, että yhdyskuntapalvelun tuomitseminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena edellyttää, että tekijä tuomitaan vähintään kahdeksan kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Oheissakko ja niin nuoria koskeva kuin ehdotettukin valvonta tulevat sen sijaan niitä koskevien käyttöedellytysten mukaisesti kysymykseen riippumatta ehdollisen vankeuden pituudesta.

Lisäksi huomioon on otettava oheisseuraamusten erilainen funktio. Ehdollisen vankeuden ohessa voidaan tuomita sakko tai yhdyskuntapalvelua, jos ehdollista vankeutta olisi yksinään pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Valvontaan puolestaan voitaisiin tuomita, jos se on sitä koskevassa säännöksessä mainitut seikat huomioon ottaen sanotuilla perusteilla uusien rikosten ehkäisemiseksi tarpeen.

Jos sekä valvonnan että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun edellytykset täyttyisivät, tekijä olisi yleensä perusteltua tuomita ehdollisen vankeuden ohella yhdyskuntapalveluun. Tämä johtuu jo siitä, että erityisesti yhdyskuntapalvelu on säädetty pidempien ehdollisten vankeusrangaistusten varalle. Yhdyskuntapalveluun liittyy edellytyksenä pelkän ehdollisen vankeuden riittämättömyys rangaistuksena, mitä edellytystä valvontaan tuomitsemisella ei ainakaan sovitussajatuksen kannalta tai yleisestävistä näkökulmasta ole. Molemmat oheisseuraamukset sisältävät sekä kontrolloivia että tukevia elementtejä. Valvonta voi tulla harkittavaksi muun muassa silloin, kun tekijän ei katsota suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta.

Oheissakon ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrättävän valvonnan edellytysten täyttymistä harkitaan erikseen noudattaen niitä koskevia käyttösääntöjä. On esimerkiksi mahdollista, että rikoskumppaneista toiselle tuomitaan ehdollisen vankeuden ohella oheissakko, toiselle valvonta. Pykälän 4 momentista ilmenevin tavoin olisi kuitenkin mahdollista tuomita ehdollisen vankeuden ohella samalla kertaa sekä sakko että valvonta.

Valvontaa koskevalla uudistuksella ei ole tarkoitus yleisesti ankaroittaa tai lieventää rangaistustasoja, vaan täydentää oheisseuraamusjärjestelmää erityisesti uusien rikosten ehkäisemistä koskeviin tarkoituksenmukaisuussyihin perustuvalla seuraamusvaihtoehdolla. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilö tuomitaan valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeusrangaistukseen tilanteessa, jossa hänet nykyään tuomittaisiin pelkkään ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneelle tuomittava valvonta koskisi kuitenkin edellytystensä mukaisesti vain niitä tapauksia, joissa tekijällä on aikaisempaa rikollisuutta.

3 momentti. Momentissa oleva viittaus yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin siirrettäisiin pykälän viimeiseen momenttiin.

Uuden 4 momentin mukaan oheisseuraamukseksi voitaisiin samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta. Ottaen huomioon, että oheissakolla ja valvonnalla on osin eri funktiot, voi olla perusteltua määrätä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi sekä sakko että nuorille tai aikuisille suunnattu valvonta. Mahdollisuus tuomita ehdollisen lisäksi molemmat oheisseuraamukset saattaa joissakin tapauksissa tulla sovellettavaksi myös silloin, kun nykyisessä rangaistuskäytännössä päädyttäisiin jo ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

5 momentti. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voitaisiin kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Pykälän 2 ja 3 momentissa tarkoitettun

valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Nykyisellään 6 §:n 3 momentti sisältää samantyyppisen määräyksen kuin ehdotettu momentin ensimmäinen virke. Momentin ensimmäinen virke on muotoiltu osin uudelleen, sillä sen nykyisestä muotoilusta voi saada sen käsityksen, että muualla laissa olisi erikseen säädetty sakosta ja oheissakosta jotakin nimenomaan oheisseuraamuksina. Ehdotettu sanamuoto sanoo luontevammin sen, että muualla laissa yhdyskuntapalvelusta tai sakosta säädetty koskee myös niitä tilanteita, joissa on kysymys yhdyskuntapalvelusta tai sakosta oheisseuraamuksena.

Nykyisin kyseisessä virkkeessä mainitaan yhdyskuntapalvelun ja sakon ohella valvonta. Valvonta, toisin kuin yhdyskuntapalvelu ja sakko, on mahdollinen ainoastaan oheisseuraamuksena. Näin ollen ei synny yhdyskuntapalvelun ja sakon osalta nousevaa kysymystä siitä, sovelletaanko, ja jos niin miltä osin seuraamusta pääranngaistuksena koskevaa sääntelyä kyseiseen seuraamukseen myös oheisseuraamuksena. Tämän vuoksi valvontaa ei mainittaisi tässä virkkeessä, vaan momentin viimeiseksi virkkeeksi ehdotetaan otettavaksi valvonnan sisältöä ja täytäntöönpanoa koskeva viittaussäännös.

Esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momentista ilmenevin tavoin, että yhdyskuntapalvelua voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena nykyisen 90 tunnin sijasta 120 tuntia. Vankeudeksi muuntoa koskeva ehdotus 5 momentissa vastaa sitä 1 momenttiin tehtyä muutosta, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostetaan 90 tunnista 120 tuntiin. Momentin viimeisen virkkeen mukaan edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Nykyään vastaava säännös on nuorten valvontaa koskevan säännöksen loppussa. Kun mahdollisuus tuomita oheisseuraamuksena valvonta koskisi myös 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneitä, on syytä ulottaa tuo säännös koskemaan myös uutta valvontaa. Asiasta on tarkoituksenmukaista säätää nyt käsiteltävänä olevan momentin viimeisenä virkkeenä.

Voimaantulosäännös. Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan laki tulisi voimaan [1.1.2019]. Uuden lain soveltamisessa otetaan huomioon rikoslainsäädännön ajallista ulottuvuutta koskevat rikoslain 3 luvun 2 §:n säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän toisen momentin mukaan jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

1.2 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

1 §. Soveltamisala. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaa koskevan 1 §:n 4 momentin mukaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

Esityksen mukaan rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittavasta valvonnasta ehdotetaan otettavaksi perussäännös rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momenttiin. Samalla alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen valvontaa koskeva pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

Tämän vuoksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 4 momentissa viitattaisiin ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittavan valvonnan osalta rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin ohella pykälän 3 momenttiin.

10 §. Seuraamusselvitys. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain seuraamusselvitystä koskevan 10 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus.

Koska seuraamusselvityksen tekeminen koskisi vastaavasti myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa, virkettä täydennettäisiin tätä koskevalla maininnalla. Nuorten valvontaa koskevat selvittelytoimet tehtäisiin, kuten nykyäänkin, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain mukaan.

10 §:n 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos arvioisi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihitteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve. Momentti vastaa nykyisen 10 §:n 3 momentin alkuosaa, kuitenkin niin, että momentti alkaisi indikatiivimuotoisella ilmaisulla ”Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä”, kun momentin alussa nykyään on passiivimuotoinen ilmaisu ”Seuraamusselvityksessä arvioidaan”.

Momentti koskisi yhdyskuntaseuraamuksena myös esityksessä ehdotettua rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvontaa.

Pykälän 4 momentin mukaan seuraamusselvityksessä selvitettäisiin, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitettäisiin myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Neljäs momentti sisältäisi näin nykyisen 3 momentin yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon suostumista koskevan osan. Kun rikoksesta epäillyn suostumusta edellytettäisiin myös siihen, että uuteen rikoksen 21 vuotta tehneen valvontaan sisällytetään osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon, asiasta lisättäisiin maininta samaan momenttiin. Näin näihin yhdyskunta-seuraamuksiin liittyvästä suostumuksesta säädettäisiin omassa momentissaan.

Ehdotettavaan 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen valvontaan voitaisiin 60 §:n 3 momentin mukaisesti sisällyttää enintään 30 tuntia kuntoutusta tai avohoitoa. Tällainen kuntoutus tai avohoito annettaisiin mainittuja palveluja tuottavassa julkisen tai yksityisen sektorin yksikössä, ja siihen sovellettaisiin lähtökohtaisesti tällaisia palveluja koskevia yleisiä säännöksiä. Kun kuntoutuksen tai avohoidon antaminen edellyttää normaalisti potilaan tai asiakkaan suostumusta, suostumusta edellytettäisiin tällaisen hoidon tai kuntoutuksen osalta myös sisällytettäessä sellaista valvontaan. Muilta osin valvontaseuraamus ei edellyttäisi siihen tuomittavan suostumusta.

Jos tuomioistuin ehtojen törkeän rikkomisen perusteella pidentäisi valvontaa 62 §:n nojalla enintään kuudella kuukaudella, valvonta voisi tänä aikana sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisällytynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut. Rangaistusajan suunnitelman tekemisen yhteydessä alun perin annettu suostumus koskisi myös tätä tilannetta.

Momenttiin ei enää otettaisi seuraamusselvityksen sisältöä koskevan nykyisen 10 §:n 3 momentin viimeistä virkettä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos arvioi momentissa tarkoitettujen tietojen perusteella, soveltuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen suorittajaksi. Tämä ei muuttaisi oikeustilaa, sillä suoriutumista koskevasta arvioinnista säädetään jo 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä.

5–6 momentti. Edellä selostettujen 10 §:ään tehtävien muutosten vuoksi pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi 5 momentiksi. Vastaavasti nuorisorangaistukseen ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen valvontaan tuomitsemista edeltäviä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä koskevan lain mukaan tapahtuvia selvittämistoimia koskeva nykyinen 5 momentti siirtyisi 6 momentiksi. Samalla momenttiin lisättäisiin valvonnan osalta määre ”rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen”, jollaista valvon-

taa momentti koskee. Tämä tekninen lisäys on tarpeen, koska esityksessä ehdotetaan valvontaa oheisseuraamukseksi myös 21 vuotta täytettyään rikokseen tehneelle, mutta tämä momentti koskee vain nuorten valvontaa.

60 §. *Sisältö ja kesto.* Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §:ssä säädetään valvonnan sisällöstä ja kestosta. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi ne täydennykset, jotka aiheutuvat valvontaseuraamuksen käyttöön otosta myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneillä.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Momentissa sanottu soveltuisi sellaisenaan myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvontaan. Myös tämä valvonta sisältäisi valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Myös tähän valvontaan voisi vastaavasti sisältyä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Pykälän 2 momentissa säädetään valvontaan sisältyvien, 1 momentissa mainittujen toimintamuotojen kuukausittaisista enimmäismääristä. Myös ne koskisivat uutta 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen valvontaa.

Pykälän uudessa 3 momentissa olisi rikoksen 21 vuotta täytettyään syyllistyneen valvontaa koskeva erityissäännös. Rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneen valvontaa voisi nuorten valvontaan sisältyvien elementtien lisäksi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

Kysymyksessä olisi siis kuntoutus tai avohoito. Yleensä tämä käytännössä olisi päihdekuntoutusta tai -avohoitoa. Kuntoutus tai avohoito toteutettaisiin julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämänä ja rangaistusta suorittava osallistuisi siihen normaalein tavoin. Kuntoutukseen ja avohoitoon sovellettaisiin niitä koskevia yleisiä säännöksiä. Koska hoito- ja kuntoutustoimet lähtökohtaisesti edellyttävät potilaan tai asiakkaan suostumusta, olisi seuraamusselvityksessä 10 §:n mukaisesti selvitetty muun muassa syytetyn suostumus tällaisen hoidon tai kuntoutuksen sisällyttämiseen valvontaseuraamukseen.

Kysymyksessä olisivat yleiset yhteiskunnan tarjoamat palvelut. Valvonta ei perustaisi uusia kuntoutus- tai hoitopalveluja. Osallistuminen hoitoon tai kuntoutukseen voitaisiin sisällyttää valvontaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla. Osallistumisen käytännön toteuttaminen määriteltäisiin rangaistusajan suunnitelmassa.

Kuntoutusta tai avohoitoa voitaisiin sisällyttää seuraamukseen enintään 30 tuntia. Tämä ei tietenkään estä sitä, että hoidon tai kuntoutuksen kokonaiskesto voi ylittää 30 tuntia, mutta sitä sisällytetään valvontaseuraamukseen enintään 30 tuntia. Välttämättömyyttä ei toisaalta ole, että valvonta sisältäisi tällaista kuntoutusta tai hoitoa. Jos valvontaan ei sellaista sisälly, valvonta koostuu 1 momentissa mainituista elementeistä.

Kuntoutus tai hoito otettaisiin valvonnan osaksi sisällyttämällä se rangaistusajan suunnitelmaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Koska hoitoon ja kuntoutukseen osallistumiseen sovelletaan yleisiä niitä koskevia sääntöjä, mukaan lukien niiden suostumuksen varaisuus, voi valvontaan tuomittu valvonnan aikana kieltäytyä osallistumasta niihin tai jatkamasta niihin osallistumista. Valvontaan sisällytettävä kuntoutus tai hoito ei ole pakkokuntoutusta tai -hoitoa.

Kun kuntoutus tai hoito sisällytetään henkilön suostumuksella tuomioistuimessa tuomittavaan valvontaan, tuomitun tulee kuitenkin noudattaa rangaistusajan suunnitelmaa ja sen osana myös velvollisuutta osallistua kuntoutukseen tai hoitoon. Rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvän velvollisuuden rikkomiseen sovelletaan näiltäkin osin, mitä velvollisuuksien rikkomisesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi tuomitun valvonnan osalta.

Nykyisellään 60 §:n 3 momentissa on säännös, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan, jos valvonta-ajan kestänyttä vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei sen jatkaminen ole tarpeen. Tämä säännös, joka jatkossa tulisi koskemaan myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvontaa, siirtyisi pykälän 4 momentiksi.

62 §. *Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus.* Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 §:ssä säädetään ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittuun valvontaan kuuluvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksista. Törkeästä velvollisuuksien rikkomisesta säädetään 26 §:ssä. Velvollisuuksien törkeä rikkominen voi 62 §:ssä säädetyin tavoin johtaa siihen, että tuomioistuin pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella.

Lain 62 §:ssä säädettyä sovellettaisiin myös 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen valvontaan. Myös valvontaan sisällytettyyn kuntoutukseen tai avohoitoon liittyvän velvollisuuden rikkominen voisi olla 26 §:ssä tarkoitettu törkeä velvollisuuden rikkominen.

Lain 62 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi uudella 4 momentilla. Sen mukaan pidennettyyn valvonta-aikaan sovellettaisiin, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Rikok-

sen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voisi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisällytetty rangaistusajan suunnitelmaan mutta se ei ole vielä toteutunut.

Näin selvennettäisiin ensinnäkin sitä, että myös valvonnan pidennettyyn osaan sovellettaisiin valvonnan sisältämien valvontatapaamisten sekä tehtävien ja ohjelmien kuu-kausittaisia enimmäistuntimääriä koskevia 60 §:n 2 momentin määräyksiä. Toiseksi rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvonnan osalta lisäaika voisi sisältää myös 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua kuntoutusta tai avohoitoa, kuitenkin vain sikäli kuin kuntoutus tai avohoito on kuulunut rangaistusajan suunnitelmaan, mutta on jäänyt toteutumatta. Tämä merkitsisi samalla sitä, että 60 §:n 3 momentissa säädetty 30 tunnin enimmäisaika ei ylity.

63 §. Tarkemmat säännökset. Pykälää täydennettäisiin siten, että valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös sosiaali- ja terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämän kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä. Vastaavantyyppinen asetuksenantovaltuus on yhdyskuntapalveluun sisällytettävissä olevan avohoidon osalta lain 40 §:ssä.

Voimaantulosäännös. Ehdotetun voimaantulosäännöksen 1 momentin mukaan laki tulisi voimaan [1.1.2019]. Uuden lain soveltamisessa otetaan normaalein tavoin huomioon rikoslainsäädännön ajallista ulottuvuutta koskevat rikoslain 3 luvun 2 §:n säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän toisen momentin mukaan jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin. Ennakolliset valmistelutoimet voivat olla tarpeen, koska lakiehdotuksen mukainen 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneille ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavissa oleva valvonta olisi uusi seuraamus tälle ikäryhmälle. Tämä valvonta voisi sisältää myös kuntoutusta tai avohoitoa.

1.3 Laki Rikosseuraamuslaitoksesta

3 §. Tehtävät. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 §:n mukaisesti laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten rikosentekijöiden valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangais-

tuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi tuomitun valvonnan täytäntöönpano kuuluisi Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin. Tämän vuoksi lain 3 §:stä ehdotetaan poistettavaksi valvontaa koskeva ilmaisu ”nuorten rikoksentehtäjäiden”, jolloin säännös soveltuisi myös uuteen 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneille ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi tuomittavaan valvontaan.

2 Voimaantulo

Lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan ehdolliseen vankeuteen liitettävissä olevien oheisseuraamusten järjestelmää täydennettäväksi siten, että uudeksi oheisseuraamukseksi säädetään rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille valvonta. Valvontaa voitaisiin tuomita, jos se ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvonnan pituus olisi yksi vuosi ja kolme kuukautta. Valvonta voisi sisältää valvontatapaamisia sekä sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia ja tehtäviä enintään 12 tuntia, erityisistä syistä 24 tuntia kuukaudessa. Lisäksi valvontaan voisi sisältyä enintään 30 tuntia avohoitoa tai kuntoutusta.

Valvonta rakentuu avohoitoa tai kuntoutusta koskevaa elementtiä lukuun ottamatta olennaisesti sille sääntelylle, joka koskee alle 21-vuotiaana rikokseen syylistyneiden ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa. Perustuslain ja säätämisyjärjestyksen kannalta uutta valvontaseuraamusta koskee näin ollen paljolti se arviointi, joka koskee nuorten valvontaa.

Ehdotettava avohoito tai kuntoutus on samantyyppinen kuin se hoidollinen tai kuntouttava elementti, joka voi osana seuraamusta liittyä yhdyskuntapalveluun. Avohoitoa voi sisältyä niin ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksenakin tuomittavaan yhdyskuntapalveluun. Tähän voimassa olevan lainsäädännön sisältämään mahdollisuuteen liittyvät perusoikeuksia ja säätämisyjärjestystä koskevat näkökohdat soveltuvat samoin tässä nyt ehdotettavaan aikuisille suunnattuun valvontaseuraamukseen.

Perustuslain rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta koskevan 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita an-

karampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Ehdotettu seuraamus on rikosoikeudellinen rangaistus, ja sitä koskee näin ollen perustuslain 8 §:ssä rangaistuksista säädetty.

Ehdotetusta valvonnasta säädettäisiin rikoslain 6 luvun 10 §:n ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevassa säännöksessä ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Seuraamuksen käyttöedellytyksistä ja sisällöstä on niissä riittävän tarkkarajaiset säännökset.

Perustuslain oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen koskevan 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Perustuslain yksityiselämän suojaa koskevan 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Pykälän toisen momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Valvontaseuraamuksen sisältö sivuaa perustuslain 7 §:ssä säädettyä oikeutta vapau-teen ensinnäkin ottaen huomioon, että valvontaan tuomitun tulee osallistua sen sisäl-
tönä oleviin valvontatapaamisiin, tehtäviin ja ohjelmiin. Sääntely ei kuitenkaan ole säännöksen näkökulmasta ongelmallinen.

Valvontaseuraamuksen osana voi olla osallistumista avohoitoon tai kuntoutukseen. Avohoito ja kuntoutus voitaisiin järjestää tällaisia palveluja tarjoavissa julkisen tai yksityisen sektorin yksiköissä. Kuntoutus tai avohoito toteutettaisiin tällöin lähtökohtaisesti niissä puitteissa, joissa tällaisia palveluja yhteiskunnassa yleensäkin tarjotaan. Sillä ei luotaisi erityistä oikeutta tällaisiin palveluihin eikä se näin olisi ongelmallinen perustuslain tällaisten palvelujen tarjoamista ja yhdenvertaisuutta koskevien lähtökohtien näkökulmasta.

Avohoito ja kuntoutus seuraamuksen osana edellyttäisi henkilön nimenomaista suostumusta seuraamuksen tällaiseen osaan. Se vastaisi siten niitä edellytyksiä, joita hoidollisiin ja kuntouttaviin toimenpiteisiin yleensäkin vaaditaan. Tuomitulla olisi vastaa-
vasti niin halutessaan kuntoutuksen tai hoidon aikanakin oikeus kieltäytyä niistä. Kiel-
täytyminen voisi kuitenkin olla seuraamuksen ehtojen rikkomista, koska hoito olisi rikoksesta epäillyn suostumuksella sisällytetty seuraamukseen.

Seuraamuksen täytäntöönpano edellyttää, että täytäntöönpanon valvoja voi todeta, että rangaistusajan suunnitelmaa on myös hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen osalta noudatettu. Tämä toteaminen ja tiedonsaantioikeus koskee kuitenkin vain sitä,

että henkilö on rangaistusajan suunnitelman mukaisesti osallistunut avohoitoon tai kuntoutukseen, ei hoidon tai kuntoutuksen sisältöä.

Tiedonsaantioikeudesta on säädetty yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 31 §:ssä. Valvonta ei siten ole ongelmallinen perustuslain 7 §:ssä säädetyn henkilökohtaisen vapauden eikä yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n näkökulmasta.

Perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän toisen momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Valvonta on rangaistusseuraamus, jonka tuomitsee tuomioistuin rikosprosessissa. Valvonnan täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain säännösten mukaisesti. Laki on yleislaki, jossa säädetään muistakin yhdyskuntaseuraamuksista sekä niitä koskevista päätöksentekotilanteista samoin kuin muutoksenhaku- ja oikaisutilanteista. Sääntely ei ole ongelmallinen perustuslain 21 §:n näkökulmasta.

Vaikka valvonta on rangaistus, sen käytön edellytyksiin liittyy olennaisesti pyrkimys uusintarikollisuuden ehkäisemiseen niiden keinojen avulla, joita rangaistusseuraamuksen toimeenpanoon sisältyy. Seuraamus mahdollistaa kuntouttavien ja avohoidollisten toimien käytön tuomitun suostumuksella. Seuraamukseen sisältyy siten piirteitä, joiden voidaan katsoa merkitsevän perustuslain 19 §:ssä tarkoitettujen sosiaalisten oikeuksien toteutumisen tukemista.

Ehdotettu seuraamus perustuu painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Sääntely on myös kokonaisuutena arvioiden suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 63 §:n asetuksenantovaltuutta koskeva lisäys on perustuslain 80 §:n edellytysten mukainen.

Lakiehdotukset voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 401/2015, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

10 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat.

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheisseuraamukseksi voidaan samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta.

Mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan [1.1.2019].

2.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 4 momentti ja 10, 60 ja 63 § ja

lisätään 62 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 ja 3 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

10 §

Seuraamusselvitys

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus taikka rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvonta. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakituinen asuntonsa on muualla kuin Suomessa ja arvioi-

daan, ettei yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen eikä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon siirto toiseen maahan ole mahdollista.

Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä kyseiset muutokset seuraamusselvitykseen.

Nuorisorangaistukseen ja rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

60 §

Sisältö ja kesto

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan ai-

kana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

Jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan.

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin se on sisältynyt rangaistusajan suunnitelmaan mutta ei ole vielä toteutunut.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämän kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä sekä valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan [1.1.2019].

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 § seuraavasti:

3 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muunto-rangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan [1.1.2019].

RINNAKKAISTEKSTIT

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 401/2015,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

Rangaistuksen määräämisestä

10 §

10 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. (10.4.2015/401)

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat.

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvonnan täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. (10.4.2015/401)

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheisseuraamukseksi voidaan samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomittavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi.

Mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

2.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 4 momentti ja 10, 60 ja 63 § ja
lisätään 62 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan seuraavien, tuomioistuimen tuomitsemien «yhdyskuntaseuraamusten» täytäntöönpanoon:

- 1) yhdyskuntapalvelu;
- 2) valvontarangaistus;
- 3) ehdollinen vankeus, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan;
- 4) nuorisorangaistus.

Tätä lakia sovelletaan myös pantaessa täytäntöön ehdonalaisen vapauden valvontaa, johon asettamisesta päättää Rikosseuraamuslaitos.

Tässä laissa tarkoitetaan tuomitulla 1 tai 2 momentissa tarkoitettua yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa.

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 ja 3 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

10 §

10 §

Seuraamusselvitys

Seuraamusselvitys

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus. Rikos-

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus *taikka*

seuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakituinen asuntonsa on muualla kuin Suomessa ja arvioidaan, ettei yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen eikä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon siirto toiseen maahan ole mahdollista.

Seuraamusselvityksessä arvioidaan rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve. Tässä yhteydessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Näiden tietojen perusteella Rikosseuraamuslaitos arvioi, soveltuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen suorittajaksi.

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä kyseiset muutokset seuraamusselvitykseen.

Nuorisorangaistukseen ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvonta. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakituinen asuntonsa on muualla kuin Suomessa ja arvioidaan, ettei yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen eikä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon siirto toiseen maahan ole mahdollista.

Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täytäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä kyseiset muutokset seuraamusselvitykseen.

Nuorisorangaistukseen ja rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

60 §

Sisältö ja kesto

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

Jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuramus

Jos ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomittu rikkoo valvontaan kuuluvia velvollisuuksiaan 26 §:ssä tarkoitettulla törkeällä tavalla, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta syyttäjälle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta valvonnan tarkoituksen saavuttamiseksi.

Jos syyttäjä arvioi, että valvonta-aikaa olisi pidennettävä 26 §:ssä tarkoitettun törkeän velvollisuuksien rikkomisen vuoksi, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille käräjäoikeudelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena käsitelty kyseisen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Jos tuomioistuimien toteaa tuomitun rikkoneen

60 §

Sisältö ja kesto

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

Jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan.

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuramus

valvontaan kuuluvia velvollisuuksia 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla ja jos siihen tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden on erityistä syytä, se voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin se on sisällynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämän kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutus-toimenpiteistä sekä valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Tehtävät

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen *nuorten rikosentekijöiden* valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

LAGFÖRSLAG

1.

Lag om ändring av 6 kap. 10 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 10 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 401/2015, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

10 §

Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse

Om enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet, kan dessutom böter dömas ut eller, om det villkorliga fängelsestraffet är åtta månader eller längre, kan samhällstjänst i minst 14 och högst 120 timmar dömas ut.

Den som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta är nödvändigt för att förhindra återfall i brott med beaktande av gärningsmannens tidigare brottslighet och personliga förhållanden samt de omständigheter som har lett till brottet.

Den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället eller för att förhindra återfall i brott.

2.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av samhällspåföljder

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015) 1 § 4 mom. och 10, 60 och 63 §, och

fogas till 62 § ett nytt 4 mom. som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Bestämmelser om dömande till samhällstjänst finns i 6 kap. 11 § i strafflagen (39/1889), dömande till övervakningsstraff i 11 a § i det kapitlet, förenade av villkorligt fängelse med övervakning i 10 § 2 och 3 mom. i det kapitlet och dömande till ungdomsstraff i 10 a § i det kapitlet.

10 §

Påföljdsutredning

Åklagaren eller domstolen ska be Brottspåföljdsmyndigheten utarbeta en påföljdsutredning när det brott den misstänkte åtalas för är ett brott för vilket samhällstjänst eller övervakningsstraff eller, för den som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet, villkorligt fängelse förenat med övervakning sannolikt kommer att dömas ut. Brottspåföljdsmyndigheten kan utarbeta en påföljdsutredning också på begäran av den misstänkte, om det finns vägande skäl till det.

En påföljdsutredning behöver dock inte begäras, om den misstänkte är utländsk medborgare och har sin stadigvarande bostad någon annanstans än i Finland, och det inte bedöms vara möjligt att döma ut en samhällspåföljd och överföra verkställigheten av den till ett annat land.

Brottspåföljdsmyndigheten bedömer i påföljdsutredningen den misstänktes förutsättningar och beredskap att klara av samhällspåföljden. Hänsyn ska tas till den misstänktes tidigare kriminalitet, bruk av berusningsmedel och andra personliga och sociala förhållanden samt till behovet av övervakning och av stöd för ett liv utan kriminalitet.

I påföljdsutredningen klarläggs den misstänktes samtycke till att samhällstjänst eller övervakningsstraff döms ut och verkställs. I påföljdsutredningen klarläggs också den misstänktes samtycke till att den övervakning som förenas med villkorligt fängelse för den som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet omfattar rehabilitering eller öppen vård enligt 60 § 3 mom.

Om det efter att påföljdsutredningen utarbetats sker en sådan förändring i den misstänktes situation som inverkar på påföljdsutredningens innehåll, ska Brottspåföljdsmyndigheten göra behövliga ändringar i den.

Bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av ungdomsstraff och förenande av villkorligt fängelse med övervakning för den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet finns i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010). Bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av övervakningsstraff finns i 44 § i denna lag.

60 §

Innebörd och längd

Övervakning av villkorligt fängelse innefattar regelbundna möten mellan övervakaren eller biträdande övervakaren och den dömda. Syftet med mötena är att följa den dömdes förhållanden och förändringarna i dem samt att främja den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga.

Övervakarmötena samt de uppgifter och program som hör till övervakningen får omfatta högst 12 timmar per månad, av skäl som hänför sig till den intensitet med vilken programmet ska genomföras eller av andra särskilda skäl dock högst 24 timmar. Antalet timmar per månad kan variera under övervakningen, i enlighet med vad som krävs för att övervakningen ska kunna verkställas på ett ändamålsenligt sätt.

För den som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan övervakningen dessutom omfatta högst 30 timmars deltagande på ett sätt som Brottspåföljdsmyndigheten godkänt i rehabilitering eller öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent.

Om det efter att övervakningen fortgått i minst sex månader har blivit uppenbart att fortsatt övervakning inte är behövlig, kan Brottspåföljdsmyndigheten på framställning av övervakaren avsluta övervakningen.

62 §

Påföljd för grovt brott mot skyldigheter

På förlängd övervakningstid tillämpas 60 § 2 mom. För den som hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan övervakningen dessutom omfatta deltagande i rehabilitering eller öppen vård enligt 60 § 3 mom. i den omfattning som sådan ingått i planen för strafftiden men inte ännu verkställts.

63 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om de åtgärder för förberedande och genomförande som krävs för rehabilitering och öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården samt om avslutande av övervakning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft [den 1 januari 2019].

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten (953/2009) 3 § som följer:

3 §

Uppgifter

Brottspåföljdsmyndigheten har till uppgift att övervaka personer som dömts till villkorligt fängelsestraff, verkställa ungdomsstraff, samhällstjänst, fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och övervaka villkorligt frigivna. Till myndighetens uppgifter hör också verkställighet av häktning och annan verkställighet av straff enligt vad som bestäms särskilt om dem.

Denna lag träder i kraft [den 1 januari 2019].

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7091 (nid.)
ISSN 1798-7105 (PDF)
ISBN 978-952-259-673-4 (nid.)
ISBN 978-952-259-674-1 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi